issn: 1307-9581

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ
THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

11 / 59

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ
THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH
www.sosyalarastirmalar.com ISSN: 1307-9581

Cilt: 11 Sayı: 59 Yıl: 2018 Volume: 11 Issue: 59 Year: 2018

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of International Social Research
Cilt: 11 Sayı: 59 Ekim 2018
Volume: 11 Issue: 59 October 2018
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research indexed in **EBSCO *(Humanities International Complete, Humanities International Index, Humanities Source Full Text, Humanities Source Ultimate, Political Science Complete, The Belt and Road Initiative References Source)*, MLA, Proquest CSA *(Linguistics and Language Behavior Abstracts, Sociological Abstracts),* Index Islamicus, Scientific Indexing Services, SOBIAD, Journal Seek, Academic Journal Database, DRJI and WorldCat, Eurasian Scientific Journal Index (ESJI), EconBiz, OCLC, TEI (Türk Eğitim İndeksi), Acarindex, Academic Resource Index (ResearchBib), Global ImpactFactor (GIF), Citefactor, Scholarsteer.**

Yayın Kurulu / Editorial Board

Prof. Dr. M. Yavuz ERLER (TURKEY)
Prof. Dr. Tofiq ABDÜLHASANLI (AZERBAIJAN)
Prof. Dr. George M. KORRES (GREECE)
Prof. Dr. Charlyn DYERS (R. OF SOUTH AFRICA)
Assoc. Prof. Dr. Aynur KADIMALIYEVA (AZERBAIJAN)
Assoc. Prof. Dr. Netice YILDIZ (KKTC)
Assoc. Prof. Dr. Sadullah GÜLTEN (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Selçuk BALI (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Yunus KAPLAN (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Norhasni Zainal ABIDDIN (MALAYSIA)
Asst. Prof. Dr. Nurhodja AKBULAEV (AZERBAIJAN)
Asst. Prof. Dr. Ahmet DAĞLI (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Salih DEMİRBİLEK (TURKEY)

Hakem ve Danışma Kurulu / Referees and Advisory Board

Prof. Dr. Abdülhalik BAKIR (TURKEY)
Prof. Dr. Adem CEYHAN (TURKEY)
Prof. Dr. Ahmet Cüneyt ISSI (TURKEY)
Prof. Dr. Ahmet İNAM (TURKEY)
Prof. Dr. Ahmet MERMER (TURKEY)
Prof. Dr. Ahmet NİŞANCI (TURKEY)
Prof. Dr. Ahmet SEYHUN (CANADA)
Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN (TURKEY)
Prof. Dr. Ali ÇELİK (TURKEY)
Prof. Dr. Ali Efdal ÖZKUL (TURKEY)
Prof. Dr. Ali MAHAFZAH (JORDAN)
Prof. Dr. Ali Osman ÖZTÜRK (TURKEY)
Prof. Dr. Ali TORUN (TURKEY)
Prof. Dr. Ali YILMAZ (TURKEY)
Prof. Dr. Arslan TOPAKKAYA (TURKEY)
Prof. Dr. Atabey KILIÇ (TURKEY)
Prof. Dr. Barbara KELLNER-HEINKELE (GERMANY)
Prof. Dr. Bekir ŞİŞMAN ((TURKEY)
Prof. Dr. Burhanettin TATAR (TURKEY)
Prof. Dr. Byoungduk SOHN (KORE)
Prof. Dr. Cahit KAVCAR (TURKEY)
Prof. Dr. Cevdet KILIÇ (TURKEY)
Prof. Dr. Charlyn DYERS (R. OF SOUTH AFRICA)
Prof. Dr. Christoph K. NEUMANN (GERMANY)
Prof. Dr. Deniz ZEYREK (TURKEY)
Prof. Dr. Dilaver DÜZGÜN (TURKEY)
Prof. Dr. Doğan GÜNAY (TURKEY)
Prof. Dr. Ejder OKUMUŞ (TURKEY)
Prof. Dr. Emine GÜRSOY-NASKALİ (TURKEY)
Prof. Dr. Emine YENİTERZİ (TURKEY)
Prof. Dr. Erdoğan BOZ (TURKEY)
Prof. Dr. Erdoğan ERBAY (TURKEY)
Prof. Dr. Ergin AYAN (TURKEY)
Prof. Dr. Esin GÖREN (TURKEY)
Prof. Dr. Esma ŞİMŞEK (TURKEY)
Prof. Dr. Faruk ŞEN (GERMANY)
Prof. Dr. Fatih ÜNAL (TURKEY)
Prof. Dr. Fırat KUTLUK (TURKEY)
Prof. Dr. Filiz KILIÇ (TURKEY)
Prof. Dr. Fuzuli BAYAT (AZERBAIJAN)
Prof. Dr. George M. KORRES (GREECE)
Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN (TURKEY)
Prof. Dr. Hakan TAŞ (TURKEY)
Prof. Dr. Hanife Nalan GENÇ (TURKEY)
Prof. Dr. Hanifi VURAL (TURKEY)
Prof. Dr. Hasan BOYNUKARA (TURKEY)
Prof. Dr. Hasan KAVRUK (TURKEY)
Prof. Dr. Hatice AYNUR (TURKEY)
Prof. Dr. Hatice ŞAHİN (TURKEY)
Prof. Dr. Hayati AKTAŞ (TURKEY)
Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ (TURKEY)
Prof. Dr. Ingeborg BALDAUF (GERMANY)
Prof. Dr. İbrahim ŞAHİN (TURKEY)
Prof. Dr. K. P. JAYASANKAR (INDIA)
Prof. Dr. Kadir PEKTAŞ (TURKEY)
Prof. Dr. Karl REICHL (GERMANY)
Prof. Dr. Korhan KAYA (TURKEY)
Prof. Dr. M. Emin KÖKTAŞ (TURKEY)
Prof. Dr. M. Öcal OĞUZ (TURKEY)
Prof. Dr. M. Yavuz ERLER (TURKEY)
Prof. Dr. Mahir AYDIN (TURKEY)
Prof. Dr. Maria Pia PEDANI (ITALY)
Prof. Dr. Meherrem CAFERLİ (AZERBAIJAN)
Prof. Dr. M. Ali KİRMAN (TURKEY)
Prof. Dr. Mehmet AÇA (TURKEY)
Prof. Dr. Mehmet ARSLAN (TURKEY)
Prof. Dr. Mehmet Baha TANMAN (TURKEY)
Prof. Dr. Mehmet BEŞİRLİ (TURKEY)
Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL (TURKEY)
Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK (TURKEY)
Prof. Dr. Mehmet ZAMAN (TURKEY)
Prof. Dr. Metin EKİCİ (TURKEY)
Prof. Dr. Mevlüt KAYA (TURKEY)
Prof. Dr. Muhammad K. MAJALI (JORDAN)
Prof. Dr. Muhittin TUŞ (TURKEY)
Prof. Dr. Mustafa KÖYLÜ (TURKEY)
Prof. Dr. Mustafa S. KAÇALİN (TURKEY)
Prof. Dr. Musa YILDIZ (TURKEY)
Prof. Dr. Mustafa CEMİLOĞLU (TURKEY)
Prof. Dr. Mustafa TİFTİK (TURKEY)
Prof. Dr. Namık AÇIKGÖZ (TURKEY)
Prof. Dr. Nebi ÖZDEMİR (TURKEY)
Prof. Dr. Necati KARA (TURKEY)
Prof. Dr. Kenan İNAN (TURKEY)
Prof. Dr. Necati DEMİR (TURKEY)
Prof. Dr. Nerin KÖSE (TURKEY)
Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN (TURKEY)
Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK (TURKEY)
Prof. Dr. Nilgün SAZAK (TURKEY)
Prof. Dr. Niyazi USTA (TURKEY)

Prof. Dr. Norbert FRIES (GERMANY)
Prof. Dr. Nurcan DELEN KARAAĞAÇ (TURKEY)
Prof. Dr. Özcan DEMİREL (TURKEY)
Prof. Dr. Pakize AYTAÇ (TURKEY)
Prof. Dr. Pavel DOLUKHANOV (UNITED KINGDOM)
Prof. Dr. Rainer CZICHON (GERMANY)
Prof. Dr. Ramazan KAPLAN (TURKEY)
Prof. Dr. Ramesh DEOSARAN (USA)
Prof. Dr. Recep EFE (TURKEY)
Prof. Dr. Robert VIVIAN (USA)
Prof. Dr. Ömür CEYLAN (TURKEY)
Prof. Sabri YENER (TURKEY)
Prof. Dr. Saadet KARAKÖSE (TURKEY)
Prof. Dr. Sedat SEVER (TURKEY)
Prof. Dr. Semih TEZCAN (TURKEY)
Prof. Dr. Shih-chung HSIEH (TAIWAN)
Prof. Songül KARAHASANOĞLU ATA (TURKEY)
Prof. Dr. Sueda ÖZBENT (TURKEY)
Prof. Dr. Şuayip ÖZDEMİR (TURKEY)
Prof. Dr. Tofiq ABDÜLHASANLI (AZERBAIJAN)
Prof. Dr. Ulvi KESER (TURKEY)
Prof. Dr. Umay GÜNAY (KKTC)
Prof. Dr. Ülkü ELİÜZ (TURKEY)
Prof. Dr. Vagıf SULTANLI (AZERBAIJAN)
Prof. Dr. Vahit TÜRK (TURKEY)
Prof. Dr. Walter ANDREWS (USA)
Prof. Dr. Wan-I LIN (TAIWAN)
Prof. Dr. Yakup ÇELİK (TURKEY)
Prof. Dr. Yavuz ASLAN (TURKEY)
Prof. Dr. Zehra TOSKA (TURKEY)
Prof. Dr. Zeki TAŞTAN (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. A.Cüneyt EREN (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Ahmet ŞİMŞEK (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Ali AYATA (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Ali GÖÇER (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Ayşe PUL (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Aydın ERTEKİN (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Aynur KADIMALIYEVA (AZERBAIJAN)
Assoc. Prof. Dr. Bayram ÜNAL (UNITED KINGDOM)
Assoc. Prof. Dr. Cuma ÇATALOLUK (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Derya ARSLAN (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Efkan UZUN (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Erhan AYDIN (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Ersin ÖZASLAN (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Eyüp BACANLI (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Faruk KAYA (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. FEHMİ AKIN (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Gül CELKAN (USA)
Assoc. Prof. Dr. Hasan BABACAN (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Haşim ŞAHİN (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Hülya YALDIR (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Hüseyin MUŞMAL (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. İbrahim Yavuz YÜKSELSİN (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. İsmail KIVRIM (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Kamile AKGÜL (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Lerzan GÜLTEKİN(TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Lütfiye GÖKTAŞ KAYA (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Mehmet ÇİÇEK (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Mehmet ŞAHİN (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Mehmet YAVUZ (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Murat SEZGİN (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Musa BİLGİZ (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Netice YILDIZ (KKTC)
Assoc. Prof. Dr. Norhasni Zainal ABIDDIN (MALAYSIA)
Assoc. Prof. Dr. Ömer ERDEN (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Sayyed Ali MIRENAYAT (MALAYSIA)
Assoc. Prof. Dr. Sedat YAZICI (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Selahaddin BEKKİ (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Selçuk BALI (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Sibel KILIÇ (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Soyalp TAMÇELİK (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Veli ÜNSAL (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Yılmaz KARADENİZ (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Yunus KAPLAN (TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Zübeyde GÜNEŞ YAĞCI (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Akın TEMÜR (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Ali Aycan KOLUKISA (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Ali Aslan TOPÇUOĞLU (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Ali YILMAZ (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Alpaslan OKUR (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Ayşe ATICI ARAYANCAN (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Bahatdin DAŞBAŞI (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Bahset KARSLI (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Barış TAŞ (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Barış TOPTAŞ (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Binnaz ER (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Cafer ÖZDEMİR (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Canan SANCAR (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Cemal ÖZTÜRK (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Davut KAPLAN (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Davut YİĞİTPAŞA (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Didem DENİZ (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Eray YAĞANAK (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Ergün ACAR (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Erdem TEMELOĞLU (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Esin SEZGİN (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Eyüp ARTVİNLİ (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Gonca KEÇECİ (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Gökhan ÖLKER (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Hanife ÇAYLAK (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Hanife Gamze HASTÜRK (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Hüseyin AKYÜZ (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Hüseyin ÇAVUŞOĞLU (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Hüseyin DEMİR (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. İkbal ERBAŞ (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. İlker EROĞLU (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Kadriye TÜRKAN (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Kasım ERTAŞ ((TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Kemal ÖZKURT (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Kerem ÖZBEY (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Mehmet ÜNAL (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. M. Hakan SAKAR (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Murat YORULMAZ (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Mustafa BIYIKLI (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Mümtaz Hakan SAKAR (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Nurhodja AKBULAEV (AZERBAIJAN)
Asst. Prof. Dr. Oktay ÖZGÜL (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Osman ÇULHA (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Osman Zahid ÇİFÇİ (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Ömer SARAÇ (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Özlem SÜRÜCÜ (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Polat TUNÇER (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Recep CENGİZ (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Salih DEMİRBİLEK (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Sami BAYRAKTAR (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Serdar SAYGILI (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Suat DONUK (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Şahin SARUHAN (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Tamer ÖZLÜ (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Timuçin AYKANAT (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Tolga ÖZŞEN (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Vasfi HATİPOĞLU (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Yasemin APALI (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Yasin TOPALOĞLU (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Yaşar BEDİRHAN (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Yavuz GÜNAŞDI (TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Zafer BAŞKAYA (TURKEY)

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of International Social Research
Cilt: 11 Sayı: 59 Ekim 2018
Volume: 11 Issue: 59 October 2018
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

İLAHİYAT
THEOLOGY

BAZI KUR'ÂN ÂYETLERİNDEKİ *İLLÂ* (إِلَّا) EDATINA İSTİSNÂ ANLAMI VERİLMESİNİN ZORLUĞU ÜZERİNE 1272-1283
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa AYDIN

HAREZMLİ MAHMUD ÇAĞMİNİ'NİN HAYATI VE İLMÎ FAALİYETLERİ 1284-1289
Dr. Öğr. Üyesi Vahit CELAL

KITA AVRUPASI FELSEFESİ VE POST-YAPISALCILIK TERMİNOLOJİSİNİN KÖKENLERİNİN EPİSTEMİK İNCELENMESİ 1290-1295
Arş. Gör. Halis ÇAVUŞOĞLU

İSLÂM'DA KADIN, AİLE VE AİLE SORUNLARI 1296-1307
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ÇELİK

AZM AND ULU'L-AZM PROPHETS IN THE QUR'AN 1308-1314
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ÇELİK

KUR'ÂN ÇEVİRİLERİNDE VUCÛH-NEZÂİR İLMİNİN ÖNEMİ 1315-1326
Arş. Gör. Habip GÜL

YENİ BİR DİNİ HAREKET OLAN BAHAİLİKTE TEBLİĞ ANLAYIŞI VE TÜRKİYE'DE BAHAİLER 1327-1337
Dr. Yasin İPEK

ALMANYA'DA SELEFİ HAREKET 1338-1345
Dr. Cengiz KANIK

İSLÂM YARGILAMA HUKUKUNDA HÂKİMİN TARAFSIZLIĞI VE TARAFSIZLIĞI SAĞLAYAN KURUMLAR 1346-1362
Dr. Öğr. Üyesi Yakup MAHMUTOĞLU

İMÂMET DOKTRİNİNİN ŞİÂ-İMÂMİYYE'NİN İLAHİYYÂT İNANCINA ETKİSİ 1363-1379
Dr. Nezir MAVİŞ - Dr. Öğr. Üyesi Burhanettin KIYICI

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ÖĞRETMEN KAVRAMINA İLİŞKİN METAFORİK ALGILARI 1380-1402
Doç. Dr. Saadettin ÖZDEMİR

EHL-İ SÜNNET GELENEĞİNE BAĞLI AĞRI'DA AZERİLERİN DİNİ VE SOSYAL HAYATI 1403-1422
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa SAFA

İSRAİLLİLERİN ALGISI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ AÇISINDAN TANAH'TA LÜTUF VE CEZA OLGUSU 1423-1436
Dr. Mustafa TURAL

TALAK SURESİNİN İSLAM AİLE HUKUKU BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ 1437-1443
Doç. Dr. Rifat USLU

TEFTÂZÂNİ'NİN ÂLEM HAKKINDAKİ BAZI GÖRÜŞLERİ 1444-1449
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet BARDAK

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research
Cilt: 11 Sayı: 59 Ekim 2018 Volume: 11 Issue: 59 October 2018
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581
http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2018.2745

İSRAİLLİLERİN ALGISI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ AÇISINDAN TANAH'TA LÜTUF VE CEZA OLGUSU* PHENOMENOLOGY OF FAVOR AND PUNISHMENT IN THE TANACH IN POINT OF INFLUENCE OVER PERCEPTION OF THE JEWRY

Mustafa TURAL**

Öz

Tanah, sadece İsraillilerin dinini belirleyen kutsal kitap külliyatı değildir. Tanah, aynı zamanda İsraillilerin tarihini, medeniyetini, kültürünü ve hatta geleceğini belirleyen anlatımlar içermektedir. Tanah, sadece uyulması gereken kuralları belirtmekle kalmaz aynı zamanda İsraillilerin tarihi ile ilgili konularda anlattığı olaylar ve bu anlatımlarla oluşan algılar ve tutumlar sayesinde, İsraillilerin yaşadıkları olayları nasıl yorumlamaları gerektiğini de belirler. İsraillilerin, yaşadıkları toplu katliamları gerçekleştirenlere nefret, kendilerine yardım edenlere ise minnet hissedip hissetmediklerini tespit etmek mümkün değildir. Ancak Tanah'ın anlatımlarını esas alarak olayları yorumlayan her İsrailli, inancı gereği yaşanan bu olayların tamamını Tanrı Yahve tarafından gerçekleştirilen bir müdahale, tanrısal bir yardım veya cezalandırma olarak görmek zorundadır. Çünkü Tanah'ın anlatımlarına göre Firavun (m.ö. 1411-1397) ve Nebukadnesar (m.ö. 630-561) gibi pek çok karakterin İsraillilere yönelik gerçekleştirdiği olumsuz uygulamaların sebebi, Tanrı Yahve'nin diğer ulusları kullanarak İsraillilere müdahale ediyor olmasından kaynaklanmaktadır. Aynı şekilde Pers kralı Koreş'in (m.ö. 585-529) ve diğer bazı kralların İsraillilere yardım etmeleri veya Tapınağın yeniden inşasına yardımcı olmaları da onların adaletli ve merhametli olmalarından dolayı değil Tanrı Yahve'nin İsraillilere olan inayetini diğer uluslar vasıtasıyla gerçekleştiriyor olmasından kaynaklanmaktadır. Tanah'ın anlatımlarından etkilenen her İsrailli, kendi asrında yaşanan olayları değerlendirirken yaşanan hadiseleri, tarafların kendi iradeleri ile gerçekleştirdiği bir davranış olarak değil tanrısal iradenin bir müdahalesi olarak yorumlayıp bu çerçevede Tanrı Yahve ile olan münasebetlerini sorgulayıp tanrısal emir ve yasaklara uyma konusunda çok daha hassas davranacaktır. Tanah'ın anlatımları doğrultusunda kurgulanmakta olan Tanah okurunun algısını, işler ne kadar kötüye giderse gitsin Tanrı Yahve'nin mutlaka lütuf gösterip inayetiyle İsraillileri kurtuluşa erdireceği inancı temellendireceği için İsrail toplumunda kolay kolay bölünme veya çözülme görülmeyecektir.

Anahtar Kavramlar: Dinler Tarihi, Tanah, İsrailliler, Lütuf, Ceza, Algı, Tutum.

Abstract

Tanah, is just not a holy book collection which defines Jewish religion. Tanah, also includes Israeli's history, civilization, culture even the definitions about their future. Tanah, does not only include the rules which order the Jew have to obey, but also the events which were told about the Jewish history and as results of these comments, it defines that the Jew how to interpret about these events. It is not possible to find out whether Jewry feel hatred about the genocide they faced or they were thankful to whom they helped the Jewry, but every Jew who interpret the events by the light of Tanah's manner, as a consequence of the belief of Tanah's manner, they have to accept all these things as an interference by God Yahve, a help from God Yahve, a gift or punishment from him. Because, by the expressions in Tanah, the executions like invasion, massacre and exile starting with Pharaoh in Egypt (BC 1411-1397) and repeated by lots of rulers like Nebuchadnezzar (BC 630-561) is not originated completely by the people's free will whom they bear enmity to the Jew. According to Tanah, the reason behind all these events is originated by God Yahve's using the other nations to intervene in the Children of Israel Alike Cyrus king of Persia (BC 585-529) and some other rulers' help to the Children of Israel, and rebuilding the temple is not because of the mercy or generosity of them, but it is with the help and grace of God Yahve to the Children of Israel by the other nations' hand. Influenced by Tanah's expressions, every Jew evaluating the events by his period, does not see the incidents made by the sides' own will but they interpret them as an intervention by divine understanding, within this scope questioning the relation between the God Yahve and himself, he will behave sensitively about obeying the divine orders and prohibitions. The constructed perception of Tanah's reader in accordance with Tanah's expressions, however a turn of the screw, there will not be seen disorganisation or division easily in the Jew's society as their belief founded on reaching salvation with the help and grace of God Yahve.

Keywords: Religion of History, Tanach, Jewry, Favor, Punishment, Perception, Attitude.

1. GİRİŞ

Tanah'ta anlatılmış olan hikâyelerden lütuf, yardım, ödül veya ceza olgusunu içeren anlatımları, İsraillilerin algısı üzerindeki etkisi açısından incelemeyi amaçlayan bu makalede, tasviri esas alan 'fenomenolojik' yöntem kullanılacaktır. Olgu, tipolojik olarak kendini diğerlerinden ayıran özelliklere göre tasnif edilip incelenirken önyargılardan uzak kalınarak *(epoche)* bulgular tasnif edilecek ve elde edilen bulgularla olgunun esas anlamlarını sezmeye ve anlamaya *(eidetic vision)* gayret edilecektir (Ünal, 1999, 80-104).

Tanah külliyatındaki kitap isimlerinin transkripsiyonunda ve tercüme alıntılarında Türkiye Hahambaşılığı tarafından hazırlanan *"Türkçe Çeviri ve Açıklamalarıyla Tora ve Aftara"* isimli eserden yararlanılacaktır. Ayrıca yayıncı kuruluşun *"Kutsal Kitap"* isimli eserden yararlanılabileceği yönündeki

* Bu çalışmada yazarın *"Semitik Metinlerde Müdahale Fenomenolojisi"* isimli doktora tezinde yer alan verilerden yararlanılmıştır.

** Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Ahmetpaşa Ortaokulu, Öğretmen, 4030240806@erciyes.edu.tr

açıklamaları (Haleva, 2010, I, 22-23) doğrultusunda Kitabı Mukaddes Şirketi tarafından hazırlanan bu eserden de faydalanılacaktır.

Lütuf ve ceza olgusu, Tanrı Yahve'nin İsrailliilerin davranışları karşısındaki müdahale şekillerini ifade etmektedir. Tanah merkezli olarak ele alındığında bu olgular, diğer uluslar için geçerli değildir ve bir anlam ifade etmez. Tanrı Yahve, diğer ulusları yaptıklarından dolayı ödüllendirmez veya cezalandırmaz ancak diğer ulusların İsrailliilerle olan ilişkileri noktasında İsrailliilere yardım etmek veya onları cezalandırmak için diğer ulusları harekete geçiren Tanrı Yahve, diğer ulusları İsrailliilere yapacağı müdahalelerde sadece bir vasıta olarak kullanır.

İsrailliilerin uymak zorunda oldukları kurallar, kutsal metinler külliyatı olan Tanah'ta ayrıntılı şekilde belirtilmiş olup İsrailliilerin bu kurallara uymaları istenmektedir. Bu kurallara uygun davranılmaması durumu, tanrısal cezalandırmayı harekete geçirmektedir. Ancak İsrailliler, Tanah'ta genel olarak belirtilen kurallara uymak zorunda olmakla birlikte aynı zamanda Tanah'ta yazılı olmayan kurallara, anlatılan hikâyelerle karakterize edilen Tanrı Yahve'nin müdahale tarzına da uymak zorundadırlar. Zira Tanah'ta anlatılan olaylar incelendiğinde Tanrı Yahve'nin müdahale tarzı ortaya çıkmaktadır. Bir İsrailliinin Tanah'ta yazılı olan bütün kurallara uygun davranması halinde bile yine de Tanrı Yahve'yi kızdırabilecek bir davranışta bulunma olasılığı vardır. Zira Tanah'ta, kendince iyi niyetli bir davranış sergileyip Tanrı Yahve'nin beğenisini kazanmayı umduğu halde Tanrı Yahve tarafından cezalandırılan Saul gibi kişilerin hikâyelerinin anlatılıyor olması hatta Museviliğin kurucu peygamberi sayılan Musa peygamberin Tanrı Yahve tarafından öldürülmek istenmesi veya Yarden'in *(Şeria ırmağı)* ötesine geçmesinin yasaklandığını anlatılması, Tanah mantalitesinin her İsrailli için sadece Tanah'taki genel kuralları öğrenip uygulamakla yetinmeyip aynı zamanda tanrısal müdahale tarzını da öğrenerek buna uygun davranışlar geliştirmesini zorunlu kıldığını ortaya koymaktadır.

2. TANAH NEDİR?

Tanah *(Tanach)* kelimesi, Musevilik dininin kutsal metin külliyatının tamamını ifade eden bir terimdir. İbranca'da herhangi bir kökü bulunmayan Tanah kelimesi, '*öğreti*' anlamına gelen '*Tora*' kelimesinin, '*nebiler*' anlamına gelen '*Neviim*' kelimesinin ve '*kitaplar*' anlamına gelen '*Ketuvim*' kelimesinin baş harflerinin *(T-N-K)* bir araya getirilmesi suretiyle oluşturulmuş özel bir isimdir. Tanah, Yahudilerce kutsal/tanrısal olarak kabul edilen yazılı metin külliyatının tamamını ifade etmektedir. Yahudiler, kanonik *(sahih)* kabul ettikleri kitapların tamamını bir araya getirmişler ve bu külliyata "*Tanah*" ismini vermişlerdir. Aynı külliyata Hristiyanlar, "*Eski Ahit*" ismini vermektedir. (Charlesworth, 2005, 896; Sarna, 2005, 878-879; Tanyu, 1966, 95-98; Hasanoğlu, 2015, 44-45)

Tanah'ın dışında sözlü edebiyat ürünü olan kutsal metinler de vardır. İbrancada '*Tekrarlamak*' anlamına gelen (Erdoğan, ts., 30-31) Mişna isimli eser, yazılması yasak olduğu için Musa peygamberden itibaren sözlü olarak aktarılmıştır. Ancak Roma baskısı ve unutulma tehlikesi sebebiyle Mişna isimli eser, Rabenu Akadoş olarak da tanınan Rabi Yeuda Anasi *(m.s. 141-189)* tarafından derlenerek yazıya geçirilmiştir (Behar, 2009, 25-34). Yahudiler tarafından Tora Şebaalpe (*Sözlü Tevrat*) olarak da adlandırılan (Dosick, 2017, 93-96; Haleva, 2004, 201-207) Mişna, m.ö. 1. ve m.s. 2. asırlar arasında yaşamış olan Tanaim'in *(Öğretmenler)* Tevrat hakkındaki yorum ve görüşlerini ihtiva etmekte (Yasdıman, 2002, 58-60) ve Tanah'ın ilk klasik tefsiri olarak kabul edilmektedir (Jacops, 1968, 68). Ayrıca, Mişna'nın yorumu olan ve İbranca'da '*anane hâline gelmiş öğrenim*' anlamına gelen (Haleva, 2004, 206-207) Gemara isimli sözlü edebiyat ürünü de yazıya geçirilmiştir. Mişna ile Gemara'yı içeren ve İbrancada '*çalışmak*' ve '*öğrenmek*' gibi anlamlara gelen (Berkovits, 2007, 469-470) Talmud isimli eser, İsrailliler tarafından kültürel bir fenomen olarak kabul edilmekte ve Tanah'ın tam olarak anlaşılabilmesi için ikincil bir kaynak olarak görülmektedir (Firestone, 2004, 101; Unterman, 1971, 14; Harris, 1901, 3).

Tanah külliyatının ilk beş kitabının *(Bereşit, Şemot, Vayikra, Bamidbar, Devarim)* bir araya getirilmesiyle oluşan Tora, Arapça'ya '*Tevrat*' olarak geçmiştir. İbranca'da '*öğreti*' anlamına gelen (Warren, 2007, 39-46; Haleva, 2004, 201-203) Tora'yı ifade etmek için başka isimler de kullanılmaktadır. İbranca '*beş kitap*' anlamına gelen '*Hamişa Humaşim*' kelimesi, '*şeytandan gizli verildi*' anlamına gelen '*Tuşiya*' kelimesi, '*kitap*' anlamına gelen '*Ha Sefer*' kelimesi ile Kilise Babası Origen tarafından isimlendirilen ve '*beş kitap*' anlamına gelen Grekçe '*Pentateuch*' kelimesi de Tora'yı ifade etmektedir (Adam, 2015, 29-30). Tanah kitaplarının tamamı Yahudilerce kutsal kabul edilmekle birlikte Tora kitapları, Neviim ve Ketuvim kitaplarından daha kutsal görülmektedir (Firestone, 2004, 32).

Tanah külliyatının ikinci kısmını Neviim kitapları oluşturmaktadır. İbranca'da '*nebiler*' anlamına gelen Neviim, iki döneme ayrılmaktadır. '*ilk peygamberler*' anlamına gelen '*Neviim Rişonim*' *(Yeoşua, Şofetim, I Şemuel, II Şemuel, I Melahim, II Melahim)* ile '*son peygamberler*' anlamına gelen '*Neviim Ahronim*' *(Yeşayau,*

Yirmeyau, Yehezkel, Oşea, Yoel, Amos, Ovadya, Yona, Miha, Nahum, Habakuk, Tsefanya, Hagay, Zeharya, Malahi) kitapları, Tanah külliyatının ikinci parçasını oluşturmaktadır.

İbranca'da '*yazılar-kitaplar*' anlamına gelen Ketuvim *(Teilim, Mişle, Iyov, Şir Aşirim, Rut, Eha, Koelet, Ester, Daniel, Ezra, Nehemya, I Divre Ayamim, II Divre Ayamim)* kitapları da Tanah külliyatının üçüncü parçasını oluşturmaktadır (Haleva, 2004, 203-205).

3. İSRAİLLİLERİN LÜTÜF VE CEZA OLGUSUNA BAKIŞ AÇISINI ETKİLEYEN TANAH ANLATIMLARI

Tanah'ta anlatılan lütüf olgusu, İsrail ulusunun teşkilini ve tekmilini amaç edinen, sonucu itibarıyla İsraillilerin iyiliği için gerçekleştirildiği söylenen, bazı ardışık müdahalelerden oluşur. Tanah'ta *(Bereşit 12:1-2)* Tanrı Yahve'nin Avram'a, "*Ülkenden, doğduğun yerden ve babanın evinden (ayrıl), sana göstereceğim ülkeye git. Seni büyük bir millet haline getireceğim...*" vaadiyle başlattığı süreçte, Avram'ın ve çocuklarının yolculukları esnasında yaşadıkları ve daha sonra İsrail oğulları tarafından yaşanan olayların neredeyse tamamı, 'Tanrı Yahve'nin ulusu' olan İsrail milletinin inşası ve muhafazası amacını gerçekleştirmeye yönelik olarak Tanrı Yahve tarafından gerçekleştirilen müdahaleler örgüsüdür.

Tanah'ın cezalandırma olgusu, işlenen suçtan ötürü mağdurun tatmin olmasını sağlamak veya suçun tekrar işlenmesini önlemek *(Devarim 19:16-21; 21:18-21)* gibi amaçlarla gerçekleştirilmekle birlikte asıl amaç, Tanrı Yahve'nin cezalandırırken sergilemiş olduğu kudretinin İsrailliler tarafından idrak edilmesini *(Yirmeyau 16:1-21)* sağlamaktır. Tufan (*Mabul*) olayının veya Sedom şehrinin cezalandırılması gibi olayların Tanah'ta anlatmasının sebebini, bir yargıcın ve yargılama sisteminin varlığını göstermek olarak açıklayan Yahudi aydınlar, '*ödül*' ve '*ceza*' olgusunun Yahudiliğin temellerinden olduğunu belirtmektedirler (Asa 2006, 168). Bu yaklaşım tarzı ile '*ödül*' ve '*ceza*' olgusunun, İsraillilerin Tanrı Yahve'ye olan bağlılıkları çerçevesinde ulusal birlik ve beraberliklerini devam ettirme amacına nasıl yardımcı olduğu ifade edilmektedirler.

Tanah'ta ismi geçen şahıslara yönelik inayet ve ceza olguları da bu kişilerin İsraillilerle girdikleri ilişkiyle ilintilidir. Tanah'ın *(Şemot 1:16-21)* belirttiğine göre Firavun, hamile İsrailli kadınlar erkek çocuk doğurdukları zaman, doğumu yaptıran ebelere bu çocukların öldürülmesini emretmiştir. Ancak Tanrı Yahve'den korkan bazı ebelerin (*Şifra ve Pua isimli İbrani ebeler*) İsrailli erkek bebekleri korumuş oldukları ve bu davranışları sebebiyle Tanrı Yahve tarafından ödüllendirilip zenginleştirildikleri ve ev bark sahibi yapıldıkları anlatılır. Tanah yorumcuları, ebelerin ödüllendirilmesinin sebebini, bu ebelerin İsrail ulusunun büyümesine olan katkılarına bağlamaktadırlar (Haleva, 2010, II, 8-9).

Tanah'ın anlatımlarında lütuf ve ceza olgusunun neredeyse iç içe olduğu görülür. Örneğin Tanah'ta *(Bamidbar 11:1-35)*, Mısır'dan çıkan İsraillilerin çölde dolaştıkları dönemde, Tanrı Yahve tarafından kendilerine mucizevi bir şekilde verilen Man adındaki yiyecekten sıkıldıkları ve et yemek isteyen İsraillilerin, "*Mısır'da bedava yediğimiz balıkları hatırlıyoruz; salatalıkları, karpuzları, pırasaları, soğanları ve sarımsakları. Oysa şimdi canımız kurudu!...*" diyerek Musa'ya karşı söylenmeye başladıkları anlatılır. Kendisinden et bulması istenen Musa'nın da Tanrı Yahve'ye, "*Neden gözünde beğeni bulmadım da tüm bu halkın yükünü üzerime koyuyorsun… Tüm bu halkı ben tek başıma taşıyamam*" diyerek durumu arz ettiği ve Tanrı Yahve'nin de İsraillilerin ileri gelenlerinden 70 kişiyi toplamasını emrettiği Musa'ya, "*…üzerindeki Ruh'u arttırıp onların üzerine Yerleştireceğim*" dediği anlatılır. Kitabı Mukaddes şirketi, bu metni "*…Senin üzerindeki Ruh'tan alıp onlara vereceğim*" şeklinde tercüme etmiştir (Kutsal Kitap, 2009, 150). Sonuç itibarıyla her iki durumda da ifade edildiği şekliyle, artık bu kişilerin Musa gibi peygamberlik yapabilecek hale geldiği anlatılmakta ve Musa'nın otoritesinin sarsıldığı görülmektedir. Onların peygamberlik yapmalarından rahatsız olan Yeşu'nun *(Yeoşua)* Musa'dan bu kişilerin peygamberlik yapmasına engel olmasını istemesinin Tanah'ta anlatılıyor olması da bu durumun tehlikeli olduğunun Yeşu'nun ağzı ile ifade edildiğini göstermektedir. Tanah'ın *(Bamidbar 12:2-15)* sonraki bölümlerinde, ilk önce Miryam ile Harun'un, Musa'ya "*Tanrı sadece Musa aracılığıyla mı konuştu ki? Bizim aracılığımızla da konuşmadı mı?*" diyerek çıkıştıklarının anlatılması ve yine Tanah'ta *(Bamidbar 16:1-50)* Korah, Datan, Aviram ve On isimli kişilerin, 'İsraillilerin tamamının kutsal olduğunu' iddia ederek Musa'ya başkaldırdıklarının anlatılıyor olmasından dolayı, Musa'nın konumuna yapılan bu müdahalenin bir inayet mi yoksa cezalandırma mı olduğunu anlamak güçtür. Aynı anlatımda, et yemek istediğini söyleyen İsraillilere Tanrı Yahve'nin denizden esen bir rüzgârla sülün/bıldırcın sürüsü gönderdiği ve et yemeye başlayan halkın henüz etleri çiğnemeye başladıkları esnada büyük bir darbeyle öldürülerek cezalandırıldığı anlatılır. Tanah yorumcularına göre sadece halkı şikâyete kışkırtanlar öldürülmüş olup geri kalanlar et yemeye devam etmiştir (Haleva, 2010, IV, 216). Sonuç itibarıyla bu anlatımda '*yardım ve inayetin*', '*suç ve ceza*' olgusuyla iç içe olduğu görülmektedir. Tanah'ın anlatımının son anına kadar Tanrı Yahve tarafından yapılan müdahalenin bir inayet mi yoksa cezalandırma mı olduğu

anlaşılamamaktadır. Bu yüzden inayet ve ceza olgularını içeren Tanah anlatımlarını bir arada değerlendirmek daha uygun olacaktır.

İsraillilerin bir millet olma süreci, Avram'ın yolculuğuyla başlar. Dolayısıyla inayet ve ceza olgusunu da bu tarihten itibaren başlatmak gerekir. Tanah'ın *(Bereşit 12:10-20)* anlatımına göre, Tanrı Yahve'nin vaadiyle Harran'dan yola çıkan Avram, henüz Tanrı Yahve'nin kendisine İbrahim (*Avraam*) adını vermediği, sosyal ve ekonomik açıdan henüz güçlendirmediği bir dönemde, Mısır topraklarından geçer. Bu yolculuk esnasında eşi Sara, Firavun tarafından alıkonur. Tanrı Yahve, Firavun'a müdahale ederek Avram'a yardım eder ve böylece Tanrı Yahve, hem Sara'yı Firavun'dan kurtarır hem de Firavun'un Avram'a hediyeler vermesini sağlar. Bu sayede Avram, ekonomik ve sosyal güç elde ederek Firavun'un kendisine verdiği servet ile güvenli bir şekilde Mısır'dan uzaklaşır. Tanah'ta anlatılan bu müdahale, hem Avram'a (İbrahim) hem de onun neslinden çıkacak olan İsrail ulusuna Tanrı Yahve'nin başka uluslar eliyle yaptığı ilk lütuftur. Böylece, İsraillilerin vaat edilen topraklara yerleştirilmesi yönündeki planın ilk aşaması olan Avram'ın yurdundan ayrılmasının ardından bir aşama daha gerçekleşmiş olur.

Tanah'ın *(Bereşit 17:5)* anlatımına göre Avram'ın ismi, Firavun ile karşılaşıp servet ve güvenlik kazandığı bu olayın ardından, ileride gerçekleşeceği ifade edilen olaylar gerekçe gösterilerek, Tanrı Yahve tarafından Avraam olarak değiştirilir. İbrahim'in önceki ismi olan Avram kelimesi, İbrahim'in doğduğu yer olan Aram'a nispetle, '*Aramlıların babası/lideri*' anlamına gelmektedir. İsim değişikliği sonrasında İbrahim'in ismi, '*kalabalıkların/milletlerin babası*' anlamına gelen Avraam olmuştur (Haleva, 2010, I, 111).

Tanah, Mısır'da Firavun ile Avram *(İbrahim)* arasında yaşanan bu hadisenin tematik olarak bir benzerinin, Avraam *(İbrahim)* ile Filistin kralı Avimelek arasında da yaşandığını söyler. Tanah'ın *(Bereşit 20:1-18)* anlatımına göre ikinci hadise, bu kez Gazze şehrinin yaklaşık 13 km. güneyinde yer aldığı ifade edilen (Harbottle, 2005, 300) Gerar topraklarında, İbrahim ile '*ata-kral*' anlamına gelen (Easton, 1897, 14-15), Filistin krallarının müşterek ismi olan Avimelek (*Abimelech*) karakteri arasında yaşanmıştır. Bu anlatımda Mısır'daki olayın anlatımından daha fazla ayrıntı verilir.

Mısır anlatımında *(Bereşit 12:10-20)* İbrahim, eşi Sara'ya "*Mısırlılar seni görünce, benim eşim olduğunu anlayıp beni öldürecek, seni ise hayatta bırakacaklardır. Lütfen kız kardeşim olduğunu söyle. O zaman senin uğruna bana iyi davranacaklardır ve senin sayende yaşamım kurtulacaktır*" diyerek Sara'dan kendisini İbrahim'in kız kardeşi olarak tanıtmasını ister. Sara söylendiği gibi davranır ve Firavun'un adamları, İbrahim'e kadın ve erkek köleler ile küçük ve büyükbaş davarlar gibi hediyeler verdikten sonra Sara'yı Firavun'a götürür. Ancak Firavun, Sara'ya yaklaşmaya kalkışmasından dolayı Tanrı Yahve'nin, güçten düşürücü ve birleşmeyi engelleyici bazı hastalıklarla kendisini ve sarayındakileri cezalandırdığını öğrenince (Haleva, 2010, I, 87), İbrahim'e verdiği hediyeleri de geri almaksızın eşi Sara'yı İbrahim'e geri verir.

Filistin *(Gerar)* anlatımında *(Bereşit 20:1-18)* ise İbrahim, Sara'nın eşi değil de kız kardeşi olduğunu bizzat kendisi söyler ve Avimelek'in adamları Sara'yı Avimelek'e götürürler. Tanrı Yahve, gece rüyasında Avimelek'e görünür ve ona "*Aldığın kadın sebebiyle öleceksin. Onun bir kocası var*" der. Henüz Sara'ya yaklaşmamış olan ve Sara'nın evli olduğundan habersiz olan Avimelek, Tanrı Yahve'ye hitaben "*Ey Efendim! Bir halkı masum olsa da mı öldüreceksin?*" diyerek kendisini savunur. Tanrı Yahve, "*Bunu masum kalbinle yaptığının ben de farkındayım. Bana karşı günah işlemeni engelleyen de benim*" diyerek Avimelek'i uyarır. Avimelek, İbrahim'e neden böyle davrandığını sorunca İbrahim, "*Çünkü burada eksik olan tek şeyin Tanrı korkusu olduğunu fark ettim. Eşim sebebiyle öldürülebilirdim. Ve aslına bakılırsa gerçekten kız kardeşimdir. Babamın kızıdır, ama annemin kızı değildir*" diyerek kendisini savunur. Avimelek de tıpkı Firavun gibi İbrahim'e pek çok hediye vererek onu esenlik içinde gönderir. Ayrıca Avimelek, Sara'ya başının dik durması ve bir kanıt olması için 1.000 parça gümüş verir.

İki anlatım arasındaki en belirleyici fark, Firavun ve halkının hastalıkla cezalandırıldıktan sonra Firavun'un evli bir kadınla evlendiğini anlaması, Avimelek'in ise direkt olarak Tanrı Yahve tarafından uyarılmış olmasıdır. Her iki anlatımın sonunda da İbrahim ve eşinin, esenlik içerisinde ve kendilerine hediye edilen servetle yolculuklarına devam ettiğinin Tanah'ta anlatılıyor olmasının okuyucuya verdiği mesaj, Tanrı Yahve'nin kendi ulusunun atası olarak ilan ettiği İbrahim'i nasıl koruyup gözettiğinin ve 'başka uluslar eliyle İsraillilere müdahale tarzının' başlangıçtan beri Tanrı Yahve'nin müdahale tarzı olduğunun fark edilmesini sağlamaya yöneliktir.

İbrahim'in önce Mısır Firavun'u ardından da Filistin Avimelek'i ile yaşadığı olaydaki temanın aynısı, İbrahim'in oğlu İshak ile Filistin Avimelek'i arasında yaşanır. Tanah'ın Bereşit kitabının yirmi altıncı bölümünde *(Bereşit 26:1-23)* İbrahim'in oğlu İshak'ın da karısı Rebeka'yı, Filistin Avimelek'ine kız kardeşi olarak tanıttığı anlatılır. Yaşadığı bölgede kıtlık çıkınca İshak, Mısır'a gitmek ister ancak Tanrı Yahve'nin müdahalesi ile Gerar'da karar kılar. Tanah'ın anlatımına göre, öldürülme endişesi taşıyan İshak, karısı Rebeka'yı yöre halkına kız kardeşi olarak tanıtmıştır. Sarayının penceresinden bakmakta olan Filistin kralı

Avimelek, İshak'ın Rebeka ile yakınlaştığını ve onu okşadığını görür ve hemen İshak'ı sarayına getirtir. Neden eşini kız kardeşi olarak tanıttığını sorar ve "*Neredeyse halktan biri eşinle yatacaktı! Bize büyük bir suç işletecektin!*" der. İshak, "*Çünkü onun yüzünden ölmekten korktum*" diyerek cevap verir. Avimelek, bir ferman ile İshak veya eşine dokunanın idam edileceğini halka ilan eder. Güven içinde o topraklarda yaşamaya devam eden İshak, aşırı derecede zenginleşir ve Filistinliler İshak'ı kıskanmaya başlar. Bunun üzerine Avimelek, "*Yanımızdan ayrıl, çünkü bizden çok daha güçlü hale geldin*" diyerek İshak'tan uzaklaşmasını ister.

Tematik olarak Tanah'ın İshak anlatımı, eşini kız kardeşi olarak tanıtması ve ardından zenginleşmesi bakımından İbrahim'e, zenginliği sebebiyle bir tehdit olarak algılanması açısından da Musa dönemindeki İsraillilere benzer. Ayrıca Musa dönemindeki İsraillilerin Mısırlılardan ödünç olarak aldıkları mücevherlerle Mısır'ı terk etmeleri de İbrahim ve İshak'ın Mısır'ı ve Filistin'i zenginleşerek terk etmesiyle tematik olarak benzeşir.

İsraillilerin girdikleri ülkelerde sıkıntı çekiyor olsalar bile sonunda Tanrı Yahve'nin yardımı sayesinde o ülkeleri esenlik ve elde ettikleri zenginlikle terk edebildiklerinin Tanah'ta anlatılıyor olması, Tanah okuyucusuna İsraillilerin Tanrı Yahve'ye sadık kalmaları halinde, sonunda mutlaka Tanrı Yahve tarafından bir şekilde korunup kurtarılacakları hatta Tanrı Yahve sayesinde kendilerine bizzat düşmanlarının yardım edeceği mesajını vermektedir.

Tanrı Yahve'nin ulusunun inşa edilmesi sürecinde, evvela İbrahim, ardından İshak, Yakup ve Yusuf üzerlerine düşen görevi yerine getirirler. Ancak Tanrı Yahve'nin ulusunun ortaya çıkması ancak Musa döneminde gerçekleşecektir. Tanah, Sara'nın doğurduğu İshak dışında, İbrahim'in diğer çocuklarından bir tek İsmail hakkında bilgi vermekle birlikte İbrahim'in cariyelerinin doğurduğu başka çocuklarının da olduğunu bildirir. Ancak mirasın İshak ile devam edeceğini özellikle vurgular *(Bereşit 17:19; 21:10-12)*. İshak'ın ikiz çocuklarından sadece Yakup, İsrail ulusunun atası olma hakkını elde ederken Hititli bir kadınla evlenen *(Bereşit 26:34)*, çorba karşılığında ilk oğulluk *(Behor)* hakkını ikiz kardeşi Yakup'a satan *(Bereşit 25:29-34)* ve ardından kutsanma *(Beraha)* hakkını annesi Rebeka ile ikiz kardeşi Yakup'un entrikası *(Bereşit 27:35)* yüzünden kaybeden Esav ise bu ulusun atası olma hakkını yitirmiştir.

Tanah *(Bereşit 25:28)*, Esav'ın babası İshak tarafından, Yakup'un ise annesi Rebeka tarafından daha çok sevildiğini haber verir. Fakat Tanah'ın *(Bereşit 27:41-42)* anlatımına göre, Rebeka'nın böyle bir entrikaya başvurmasının sebebi, bir evladını diğerinden daha çok sevmiş olması değildir. Bu müdahale, tamamen Tanrı Yahve'nin isteği doğrultusunda gerçekleşmiştir. Tanrı Yahve Rebeka'ya, Esav'ın ikiz kardeşi Yakup'u öldürmeyi planladığını haber verir. Böylece, dayısının yanına gönderilen Yakup, babası İshak'ın Harran'dan bir kızla evlendirilmesi olayında *(Bereşit 24:1-67)* olduğu gibi, dayısının kızları ile evlenmiş olur. Tanah'ta *(Bereşit 28:1-2)* Yakup'un Harran yolculuğunun amacının oradan bir kızla evlenebilmesini sağlamak olduğu da ayrıca vurgulanır. Sonuçta, hem Yakup kardeşi Esav'dan kaçıp kurtulmuş olur hem de Tanrı Yahve'nin ulusunun menşeini teşkil edecek olan on iki boyu oluşturan Yakup'un on iki çocuğu doğmuş olur.

Harran'da zenginleşen Yakup, tıpkı zenginleştiği için Filistinliler tarafından kıskanılan ve tehdit unsuru olarak görülen İshak'ın, Avimelek tarafından sürülmesi olayında *(Bereşit 26:14-16)* olduğu gibi dayısı Lavan'la sorunlar yaşar ve Harran'dan kaçarak evine geri dönerken yolda ruhani bir varlıkla güreş tutup sonunda İsrail adını almış olur *(Bereşit 31:1-55; 32:24-28)*.

Tanrı Yahve'nin lütfuyla İsrail ulusunun inşası sürecinde sıra Yusuf'a gelir. Yusuf dönemini anlatırken Tanah, Yusuf'un babası Yakup için 'İsrail' adını kullanır. Zira İsrail ulusunun menşei olan on iki çocuk doğmuş ve ulusun adı *(İsrail)* konmuştur. Ancak Tanah'ta Yusuf'un hikâyesi anlatılırken hikâyenin final kısmında, Bünyamin'i Mısır'a göndermekten çekinen ve sonunda oğluna kavuşan İsrail'e hitap edilirken Yakup ismi sıklıkla kullanılarak Yusuf'un kardeşleri tarafından köle olarak satılmasına atıflar yapılıp Yusuf'un kardeşlerini affettiği ifade edilerek her şeyin eski haline döndüğü vurgulanır.

Tanah'ın *(Bereşit 37:1-28)* anlattığı Yusuf hikâyesinin başlangıcı, Esav'ın babası, Yakup'un ise annesi tarafından daha çok sevildiğinin anlatılması olayındaki temayla benzeşir. Yakup, Yusuf'u diğer oğullarından daha çok sevmektedir. Bu yüzden abileri, Yusuf'u öldürecek düzeyde kıskanmaktadırlar. Yusuf'un anlattığı rüyalar, kardeşlerini harekete geçirir ve Yusuf'u öldürme planları yaparlar. Ancak önce Ruben'in Yusuf'u ıssız bir kuyuya atma fikri benimsenir ve ardından da Yahuda'nın Yusuf'u satma fikri kabul görür böylece Yusuf, Mısır'a giden Midyan kervanına satılır.

Yusuf'un Mısır'a gitmesinden sonra Tanrı Yahve, Yusuf'un yaptığı işlerin tamamında başarılı olmasını sağlar. Tanah *(Bereşit 39:2-6)*, bu durumun tanrısal bir inayetle gerçekleştiğinin Potifar tarafından da fark edildiğini belirtir ve "*…Efendisi, Tanrı'nın onunla olduğunu ve yaptığı her işte Tanrı'nın (onu) başarıya ulaştırdığını görmüştü. Yusuf (efendisinin) gözüne girdi… (Efendisi) sahip olduğu her şeyin sorumluluğunu ona verdi*" sözleriyle Yusuf'un Mısır diyarında aşama aşama yükselmesinin Tanrı Yahve'nin inayeti sayesinde gerçekleştiğini anlatır.

Potifar, Yusuf'u kendisinin vekili yapar. Bu durum Potifar'ın karısının, Yusuf'tan cinsel olarak yararlanmak istemesi üzerine son bulur ve Yusuf hapse atılır. Yusuf'un hapse atılmasının sebebini Tanah yorumcuları, babası İsrail *(Yakup)* Yusuf'un yasını tutarken Yusuf'un kendi görüntüsü ile ilgilenmiş olmasına bağlarlar. Tanrı Yahve'nin bu şekilde Yusuf'u cezalandırdığını söylerler. Hatta Tanah yorumcularından Raşi *(Rashi)* olarak da bilinen Rabi Shlomo Yitzchaki *(m.s. 1040-1105)*, Tanrı Yahve'nin "*Baban yas tutarken sen saçlarınla mı oynuyorsun! Hemen ayıyı (Potifar'ın eşini) üzerine salacağım!*" dediğini iddia eder (Haleva, 2010, I, 317). Oysa Avram'ın yurdundan çıktığı andan itibaren onun ve çocuklarının yaşadığı bütün olaylarda, Tanrı Yahve'nin ulusu olan İsrail ulusunun inşasının amaçlandığı görülmektedir. Dolayısıyla Tanah'ın anlattığı bu olayda da aynı gerekçenin gözetildiği, Tanah'ın *(Bereşit 45:7)* ifadelerinden anlaşılmaktadır. Metnin devamında, Tanrı Yahve'nin asıl amacının zindan yoluyla Yusuf'un saraya ulaşması ve Kenan diyarında kıtlık baş gösterdiği zaman İsrail'in diğer çocuklarının esenlikle Mısır'a taşınmalarının sağlanması olduğu anlatılmaktadır.

Tanah *(Bereşit 39:20-23; 40:1-23)*, Yusuf'un zindandayken de Tanrı Yahve'nin lütfu ve inayeti sayesinde başarılı olduğunu, zindancı başının bütün esirlerin sorumluluğunu Yusuf'a verdiğini ve Yusuf'u kontrol etme ihtiyacını bile hissetmediğini anlatır. Zindandayken rüyaları yorumlayarak şöhret edinen Yusuf, Firavun'un iki hizmetkârının rüyasını yorumlar. Bu hizmetkârlardan biri, tekrar Firavun'un hizmetine geri döner ve gördüğü rüyaya anlam veremeyen Firavun'a Yusuf'tan bahseder. Böylece Yusuf, asıl amacını gerçekleştirebilmek için Mısır sarayına bir adım daha yaklaşmış olur. Tanah'ın *(Bereşit 41:1-44)* anlatımına göre Yusuf, Firavun'a rüyasını yorumlayabilmesinin Tanrı Yahve'nin inayeti sayesinde mümkün olduğunu söyler. Firavun da rüyasının yorumunun tanrısal bir inayetle yapıldığını kabul eder. Hatta Tanah, Firavun'un ifadeleriyle, "*…Tanrı sana tüm bunları bildirdiğine göre, senin kadar zeki ve bilgesi olamaz Hükümetimden sen sorumlu olacaksın… Konum olarak senden tek üstünlüğüm tahtım olacak*" diyerek bu durumu özellikle vurgular ve Yusuf'un Mısır yönetiminde ikinci adam olduğunu ilan eder. Böylece, Yusuf'a Tanrı Yahve tarafından verilen 'Tanrı Yahve'nin ulusu' olan İsrail ulusunun inşası ve gözetilmesi görevini gerçekleştirebilmesi için Yusuf, bir aşamayı daha başarıyla tamamlamış olur.

Tanah'ın *(Bereşit 41:25-27)* anlatımındaki rüya yorumunda, '*yedi yıl bolluk*' ve '*yedi yıl kıtlık*' olacağı ifadeleri, Kur'an-ı Kerim'in *(Yusuf 12/43-49)* anlatımında da yer almaktadır. Ayrıca Kenan ve Ugarit mitolojisinde de hayat ve bereket tanrısı olan Baal'ın, kısırlık, kuraklık ve ölüm tanrısı olan Mot ile sürekli mücadele halinde olduğu, bu kavganın iklimi, tarımı ve yaşamı etkilediği (Gordon, 1961, 184; Irwin, 1999, 79), Baal ile Mot arasındaki mücadelenin de yedi yıllık periyotlar hâlinde gerçekleştiği ifade edilmektedir. Mot'un yedinci yılın sonunda Baal'ı yendiği ve kıtlığın başladığı yedi yılın sonunda El'in arabuluculuğu ile Mot'un, Baal'ın otoritesine girmeyi kabul ettiği ve yedi yıl sürecek olan bolluğun tekrar başladığı anlatılmaktadır (Gibson, 2004, 18). Ayrıca Tanah'ta yedi yıllık döngülere sık sık rastlanır. Tanah, her yedinci yılın bitiminde İsraillilerin kendi aralarındaki borçlanmalarını silip sıfırlamalarını ister *(Devarim 15:1-11)*. Kral Davut'a öfkelenen Tanrı Yahve'nin, Davut'un seçmesi için sunduğu üç ceza seçeneğinden biri de ülkede yedi yıl kuraklık olmasıdır *(II Şemuel 24:13)*. Yakup, yedi yıllık çalışma karşılığında dayısı Lavan'ın büyük kızı olan Lea ile evlendikten sonra dayısının küçük kızı olan Rahel ile yine yedi yıl çalışma karşılığında evlenir *(Bereşit 29:18-28)*. Tanrı Yahve'nin sözünü dinlemeyen İsrailliler, yedi yıl boyunca Midyanlıların tahakkümü altında yaşatılarak cezalandırılır *(Şofetim 6:1)*. Tapınak (*Bet-Amiktaş*) yedi yılda tamamlanır *(I Melahim 6:38)*. Elişa dönemindeki İsrailliler yedi yıl kuraklıkla cezalandırılır *(II Melahim 8:1)*. Ayrıca Musevilik dini kurallarına göre İsrailliler, her yedinci yılda *(Şemita yılı)* topraklarını nadasa bırakmalıdır (Haleva, 2010, III, 894).

Yusuf'un başından geçen hadiseler, tip olarak Tanrı Yahve'nin '*başka ulusları kullanarak İsraillilere müdahale etme*' tarzının görüldüğü inayet şeklinin gerçekleşme aşamalarıdır. Tanah *(Bereşit 45:3-8)*, bu gerçeği, Yusuf'un kardeşlerine yaptığı konuşmasında vurgulanan, "*Tanrı, ülkede varlığımızın sürmesini garantilemek ve sizi olağanüstü yollarla kurtarıp hayatta tutmak için beni sizden önce gönderdi. Beni buraya gönderen siz değilsiniz; aslında Tanrı'dır. (O) Beni Firavun'un baş veziri ve tüm Mısır'ın hâkimi yaptı*" sözleriyle açıklar. Asıl amaç, Kenan diyarındaki kuraklık ve kıtlık sebebiyle açlık çeken İsrail'in çocuklarının Mısır'a gitmesini sağlamaktır. Bu yüzden Yusuf, önce kuyuya atılmış daha sonra da köle tacirlerine satılmıştır. Köle olarak girdiği evde uğradığı iftira ile hapse düşmüş ve sonunda Mısır'ın ikinci adamı olmayı başarmıştır.

Tanah, İsrail oğullarının kıtlık çeken Kenan diyarından Mısır'a taşınması müdahalesinde, Yusuf'un yaşadığı hadiseler sebebiyle kardeşlerini suçlamadığını ve onları affettiğini anlatarak Yusuf'un Tanrı Yahve'nin planından haberdar olduğunu ima etmekte ve İsrail oğullarının akıbeti meselesinin Yusuf'un yaşadıklarından çok daha mühim bir hadise olduğunu vurgulamaktadır. Kardeşleri tarafından kuyuya atılan, köle olarak satılan, uğradığı iftira sebebiyle hapis yatan Yusuf, kardeşlerini teselli ederken başına

gelen her bir hadisenin aslında İsrail oğullarının bekası uğrana yaşandığını söyleyerek ne kardeşlerini ne de Tanrı Yahve'yi suçlamaksızın uğruna acılar çektiği meselenin ne denli önemli olduğunu vurgular.

Bu anlatımdaki müdahale şekli, başlangıçta üzüntü, keder ve kaygı gibi duyguları ön plana çıkartıp hikâyenin neticesinde bütün karakterler için rahatlık, refah ve huzurun sağlanması şeklinde gerçekleşir. Tanah okuruna, 'işler ne kadar kötü olursa olsun, sonunda Tanrı Yahve bizim için bir kurtuluş yolu sağlayacaktır' algısını hissettirmesi sebebiyle, psiko-sosyal bir müdahale tipi sergilenmektedir. Bir ceza gibi görülebilecek olan acı ve üzüntü verici olayların tanrısal inayetin gerçekleşmesi için yaşanması gereken hadiseler olarak takdim edilmesi, yaşanan her acı verici olayın, aslında sonunda gerçekleşecek olan tanrısal inayetin bir aşaması olarak görülmesine yol açacaktır. Böylece Tanah okurları yaşamaları olası olumsuz hadiselerde yılgınlığa düşmeyecek ve ümitle tanrısal inayetin gerçekleşmesini bekleyeceklerdir.

Yusuf dönemi hakkındaki Tanah anlatımları, sonraki dönem Tanah okurları için bir mesaj niteliği taşımakta olup aynı zamanda Yusuf döneminde yaşanan hadiseler, sadece Tanrı Yahve'nin ulusunu ortaya çıkarmaya yönelik bir aşamadır. Tanrı Yahve'nin ulusunun ortaya çıkışı, Mısır'da bütün kurumlarıyla bir devletin nasıl yönetildiğine şahit olan İsrail oğullarının Mısır'dan çıktığı dönem olan Musa döneminde gerçekleşir. İsrail oğullarının atası olan Avram'dan itibaren Mısır, sürekli olarak İsraillilerin tarihindeki dönüm noktalarının yaşandığı bir merkez olmuştur. Yusuf sayesinde Mısır'a yerleşen İsrail oğulları zenginleşirler ve tıpkı dedeleri İshak'ın aşırı derecede zenginleşmesi sebebiyle Filistin topraklarında bir tehdit olarak görülmesi hadisesinde olduğu Mısır topraklarında bir tehlike olarak kabul edilmeye başlanırlar. Aslında bu İsraillilerin kaderi gibidir. Tarihin pek çok döneminde sığındıkları ülkelerde İsrailliler bir tehdit unsuru sayılmışlar ve birkaç ülke dışında neredeyse gittikleri her yerde kötü muamele görmüşlerdir (Groepler, 1999, 12-69).

Tanah'ın *(Bereşit 47:6-11)* anlatımına göre Tanrı Yahve'nin inayetiyle Mısır'ın en bereketli topraklarına yerleştirilen İsrail ve oğullarına Firavun ve maiyeti tarafından büyük saygı gösterilmiştir. Ancak zamanla güçlenen İsrailliler sonraki dönemlerde Mısır halkı ve yöneticileri tarafından bir tehdit olarak görülmüş, baskı ve angarya tabi tutularak nüfuzları, doğan İsrailli erkek bebekler öldürülerek de nüfusları kontrol altında tutulmak istenmiştir *(Şemot 1:6-22)*.

Mısır'daki refah ve huzurun ardından gelen baskı ve işkencelerden halkını kurtarmak isteyen Tanrı Yahve, kurtarıcı olarak seçtiği Musa'yı, tıpkı İsrail ve oğullarının önünden Yusuf'un saraya girmesi hadisesinde olduğu gibi, Firavun'un kızının Musa'yı evlat edinmesini sağlayarak saraya sokmuş ve Musa'nın Mısır'ın devlet yapılanmasının nasıl işlediğini bizzat tecrübe etmesine olanak sağlamıştır *(Şemot 2:1-10)*. Yusuf dönemindeki tanrısal lütuf ve inayetler sayesinde İsrail'in oğulları, bir kabile olarak Mısır'a girebilmiş ve buradaki devlet yapılanmasını görmüş olup Musa döneminde ise Mısır'dan çıktıktan sonra kendi devletlerini oluşturabilen bir millet haline gelebilmişlerdir. Böylece Tanrı Yahve'nin Avram'a vaat ettiği 'ulusların atası olacaksın' sözü gerçekleşmiştir.

Musa döneminde de cezanın ve inayetin birbirine karıştığı ve tanrısal müdahalenin aslında bir ceza mı yoksa bir inayet mi olduğunun ancak hikâyenin sonunda anlaşılabildiği bazı olayların yaşandığı anlatılır. Tanah'ın *(Şemot 3:9-22; 4:1-17)* anlatımına göre Tanrı Yahve, sarayda büyüyen Musa'yı İsraillilerin kurtarıcı/kurucu peygamberi olarak görevlendirdiğinde, insanların inanmasını sağlamak için Musa'nın bazı insanüstü özellikler göstermesini sağlar. Musa'nın yere attığı değnek yılana dönüşür, koynuna koyup çıkardığı el kar gibi bembeyaz olur. Bu belirtileri yeterli görmeyenleri ikna etmek için de Nil nehrinden aldığı su, kuru toprağa dökülünce kana dönüşecektir. Hatta Tanah'ın ifadesiyle Tanrı Yahve, "*…Bana gelince; hem senin ağzınla, hem de onunkiyle olacak ve yapmanız gerekenleri size öğreteceğim*" diyerek, Musa ve Harun'un ne söylemesi gerektiği konusuna bizzat müdahil olacaktır. Musa ve Harun istenildiği şekilde davranır ancak Tanah'ın *(Şemot 5:1-21; 7:12-13)* ifadelerine göre, ne İsrailliler ne Mısırlılar ne de Firavun, bütün bu mucizelere rağmen Musa'nın sözlerini inandırıcı bulmazlar. Tanah'ın anlatımına göre mucizelerin etkisiz kalmasını isteyen aslında Tanrı Yahve'dir. Musa'nın mucizelerine inanmaması ve İsraillileri salıvermemesi konusunda Firavun'un, Tanrı Yahve tarafından 'inatçı' yapıldığı Tanah'ta *(Şemot 4:21; 7:3; 8:15; 10:20; 14:4-8)* defalarca anlatılmaktadır. Tanrı Yahve, hem İsraillileri salıvermesi için Firavun'a Musa'yı göndermektedir hem de Firavun'u inatçı yaparak İsraillilerin salıverilmesini bizzat engellemektedir. Tanah *(Şemot 7:3; 3:19-22)*, Tanrı Yahve'nin böyle davranmasının sebebini, "*Firavun'nun inatçı davranmasını sağlayacağım ve (bu sayede) Mısır'da işaretlerimi ve mucizelerimi arttıracağım*" sözleriyle, daha çok mucizenin peşi sıra gerçekleşebilmesini sağlamak gerekçesine bağlar. Tanah'ın anlatımına göre pek çok mucize gören Mısırlıların İsrailliler hakkındaki algısı, Tanrı Yahve'nin müdahale sayesinde olumlu hale gelecek ve böylece İsraillilerin Mısır'ı terk ederken Mısırlılardan mücevherlerini ödünç alarak Mısır'dan ayrılabilmeleri gerçekleşebilecektir. Anlatımın devamında da bu durumun gerçekleştiği görülür. Tanah *(Şemot 12:35-36)*, "*…Mısırlılardan gümüş eşyalar, altın eşyalar ve giysiler istemişlerdi. Tanrı da halkın Mısırlılar gözünde statü*

kazanmasını sağladı ve Mısır'ı boşalttılar" sözleriyle, Mısır'dan çıkan İsraillilerin Tanrı Yahve'nin yardımıyla, Mısır halkının mücevherlerini aldığını anlatır. Tanah yorumcuları, böyle bir istekte bulunmanın aslında İsraillilere zor geldiğini söylerler. İsraillilerin bunu maddi yarar sağlamak için değil sadece Musa peygamber söylediği için yaptıklarını iddia ederler (Haleva, 2010, II, 118). Sonuç itibarıyla İsrailliler, tıpkı ataları Avram ve İshak örneklerinde olduğu gibi Mısır'dan kazançlı bir halde çıkarlar. Mısır'dan çıkan İsrailliler hem ellerinde Mısırlılardan ödünç aldıkları mücevherlere hem de Mısır diyarında edindikleri tecrübelere sahiptirler. Tanah'ta, Musa'dan önceki dönemlerde, Tanrı Yahve'nin yardımıyla Avram'ın *(İbrahim)*, İshak'ın ve Yusuf'un Mısır ülkesine girdiği ve büyük servetler elde ederek ayrıldıkları anlatılmaktadır. Aynı tema, Musa döneminde de gerçekleşmiştir ancak bu sefer İsrailliler Avram ile başlayan sürecin son aşaması olan devletleşme ve milletleşme sürecine geçmişlerdir. Artık İsrailliler için başka ülkelerde sığıntı olma durumu veya zenginleşip güçlenmeye çalışma durumu sona ermiş ve İsrailliler kendi ülkelerinde kendi devletlerini oluşturma aşamasına geçmişlerdir.

Tanah, Avram'ın yolculuğu ile başlayan, Tanrı Yahve'nin milleti olan İsrail ulusunun oluşturulması sürecinde, atalar döneminden itibaren bazı sıkıntıların yaşandığını ancak Tanrı Yahve'nin inayeti sayesinde İsraillilerin sonunda mutlaka kazanan taraf olduğunu vurgular. Bu mesaj, hem İsraillilere hem de İsraillilerle ilişki halinde olan diğer milletlere verilmektedir. Örneğin Tanah'ın Ester kitabında *(Ester 6:13)* anlatılan bir hikâyede, İsraillilere düşmanlık yapan Haman isimli karakterin bütün İsraillileri yok etmek için planlar yaptığı anlatılır. İsraillilere düşmanlık yapan Haman'ın danışmanlarına ve karısı Zereş'e danıştığı ve danıştığı bu kişilerin kendisine, "*düşmanın Mordekay, Yahudi soyundansa, ona gücün yetmeyecek, önünde yok olup gideceksin*" dedikleri anlatılır. Aynı hikayenin anlatımında *(Ester 4:7-14)* Pers kralı Ahaşveroş'un karısı olan ve aslen Yahudi olan Ester'in *(Hadassa)* amcasının oğlu olan Mordekay, Haman tarafından planlanan soykırımdan Yahudileri kurtarması için Ester'den ricacı olmasını ister. Ester, kralın huzuruna çıkıp böyle bir şey talep etmekten çekinir ve çağrılmadan kralın huzuruna çıkıp konuşmanın cezasının ölüm olduğunu söyler. Mordekay, Kraliçe Ester'in Kral Ahaşveroş ile konuşma ve İsraillileri kurtarma konusunda gönülsüz davranmasına öfkelenir ve Estere "*…kurtulacak tek kişinin sen olacağını sanma. Şu anda susarsan, Yahudilere yardım ve kurtuluş başka yerden gelecektir*" diyerek, her hâlükârda Tanrı Yahve'nin kendi ulusu olan İsraillileri kurtaracağını söyler. Bu mesajlar, hem Tanah okuru İsraillilere hem de ilişki içinde oldukları diğer milletlere yöneliktir.

Tanah'ta anlatılan İsraillilerin tarihindeki başarıların tamamı Tanrı Yahve'nin inayetiyle gerçekleşir. Tanah'ta *(I Şemuel 14.1-45)*, Tanrı Yahve'nin yardımı sayesinde, sadece iki İsrail askerinin saldırması neticesinde İsraillilerin Filistin ordusunu bozguna uğrattığı anlatılır. İsraillilerin talebi üzerine Tanrı Yahve tarafından İsraillilerin başına kral olarak tayin edilen Saul'un oğlu Yonatan, 'Tanrı'nın inayetiyle birkaç askerin kalabalık orduları yenebileceğini' söyleyerek hizmetkârı ile birlikte Filistin ordugâhına geçer. Yonatan, hizmetkârı ile birlikte Filistin askerlerine saldırır ve yirmi Filistinli askeri öldürürler. Sadece iki kişi saldırıyor olmasına rağmen Filistin ordusu dehşete düşer hatta korkudan titremeye başlarlar. Tanah bu olayı anlatırken Antlaşma Sandığı'nın *(Aron Aberit)* cephede Saul ve Koen Ahiya'nın yanında bulunduğunu özellikle vurgular. Tam bu esnada gerçekleşen bir yer sarsıntısı, Filistinli askerlerin birbirlerine kılıç sallamasına neden olur ve İsrailliler savaşı kazanırlar. Bu bilgileri verdikten sonra Tanah, "*…Böylece Rab, İsrail'i o gün zafere ulaştırdı*" diyerek zaferin aslında Tanrı Yahve'nin yardımı sayesinde kazanıldığını bir kez daha vurgular.

Tanrı Yahve'nin inayeti, değişik formlarda tezahür eder. Filistin ordusunu yer sarsıntısıyla birbirine düşüren Tanrı Yahve, tabiat unsurlarını kullanarak İsraillilere defalarca yardım eder. Tanah'ta *(Yeşu10:1-14)* anlatılan bir hikâyeye göre Yeşu, düşman Amor ordusuna bir baskın yapar. Bu esnada Amor ordusu, Tanrı Yahve'nin yağdırdığı iri dolu taneleriyle perişan edilir. Amorluların mağlubiyeti sürerken Yeşu, Tanrı Yahve'ye yakarır ve Güneş ile Ay bir gün hareket etmeksizin yerlerinde kalırlar. Bu şekilde gün uzatılmış olur ve İsrailliler Amorlulara karşı zafer elde ederler. Tanah'ta Tanrı Yahve'nin tabiat unsurlarını kullanarak İsraillilere yardım ettiğini anlatan pek çok örnek vardır. Şemot kitabında *(Şemot 23:27-30)*, İsraillilere vaat edilen topraklarda yaşayan Hivliler, Kenanlılar ve Hititlilerin üzerlerine eşekarısı gönderildiği ve bu sayede onların yurtlarından çıkarıldığı anlatılırken, Devarim kitabında *(Devarim 7:17-24)*, İsraillilerin önünden kaçan orduların dönerek tekrar İsraillilere saldırmalarını engellemek için sağ kalan düşmanların üzerine Tanrı Yahve'nin eşekarısı gönderdiği anlatılmaktadır.

Tanah *(Yeşu 24:2-13)*, yapılan yardımların ardından, "*Bu işi kılıcınız ya da yayınız yapmadı. Böylece, emek vermediğiniz toprakları, kurmadığınız kentleri size verdim*" diyerek, İsraillilerin Tanrı Yahve'nin inayeti sayesinde düşmanlarına karşı zafer kazandığını vurgular. Ayrıca Tanah *(Yeşu 24:20)*, "*Rab daha önce size iyilik etmişken, bu kez size karşı döner, sizi felakete uğratıp yok eder*" uyarısı ile İsraillilerin Tanrı Yahve'yi terk etmeleri hâlinde, Tanrı Yahve'nın İsraillilerin başına felaketler getireceğini hatırlatır. Böylece Tanrı Yahve'nin

İsraillilere yönelik inayetinin sonsuz ve sınırsız olmadığı bu inayetin İsraillilerin Tanrı Yahve'ye sadık kalmaları şartına bağlı olduğu vurgulanıp, Tanah'ın kurallarına uymayı terk etmeleri halinde İsraillilerin Tanrı Yahve tarafından terk edilip yardımsız bırakılarak cezalandırılacağı hatırlatılır. Tanah, İsraillilerin kazandığı her savaşın ardından zaferin Tanrı Yahve'nin yardımıyla geldiğine inanmalarını ve kaybettikleri her savaşın ardından yenilgiye sebep olan şeyin Tanrı Yahve'nin yardımından mahrum kalmaları olduğuna inanmalarını istemektedir. Böylece her İsrailli veya İsrail toplumu, yaşadığı bir başarısızlık veya başına gelen bir felaketin ardından kendini sorgulayacak ve Tanrı Yahve'yi kızdıracak nasıl bir davranışta bulunduğunu araştırmaya başlayacaktır. Tanrı Yahve'ye ve Tanah'a bağlılık, gündelik hayattaki başarılar veya başarısızlıklar ile ilişkilendirilince her başarılı girişimin Tanrı Yahve'nin inayetiyle gerçekleştiğine inanılarak yapılan hamlenin Tanrı Yahve tarafından da onaylandığı yorumuna kapı açılmış olacaktır.

Tanah, İsraillilerin Tanrı Yahve'nin kurallarına ters davranışlar sergiledikleri dönemlerde, Tanrı Yahve'nin onları diğer uluslarla cezalandırdığını anlatmaktadır. Tanah'ta *(Şofetim 2:11-15)*, 'Tanrı Yahve'nin gözünde kötü olan' tanımlamasıyla ifade edilen davranışları yapan İsraillilerin, Tanrı Yahve'yi terk edip başka ilahlara *(Baal ve Aştoret)* tapınmaya başlamaları üzerine Tanrı Yahve'nin öfkelenerek İsraillileri yağmacıların eline teslim ettiği, İsraillilerin karşı koymaya güç yetiremediği ve bu düşmanların kölesi haline getirildiği anlatılmaktadır. Bu durumun sürekli olarak tekrarlandığını ve İsraillilerin Tanrı Yahve'yi her terk edişinin ardından Tanrı Yahve'nin İsraillilerin başına yeni bir düşmanı musallat ettiğini anlatan Tanah, önce Moav kralı Eglon'un *(Şofetim 3:12)*, daha sonra Kenanlı kral Yavin'in *(Şofetim 4:1-2)*, daha sonra Midyanlıların *(Şofetim 6:1)*, Filistinlilerin ve Ammonluların *(Şofetim 10:7; 13:1)* İsraillilere saldırıp eşyalarını yağmalayıp kendilerini köle yaptıklarını anlatır. Tanah'ın *(II Melahim 20:12-19; 24:1-13; Yirmeyau 19:1-15; Amos 4:1-13; Miha 3:10-12)* anlatımlarına göre Tanrı Yahve'nin İsraillilerin üzerlerine düşmanlarını saldırtarak cezalandırması süreci Babil sürgününe kadar sürmüş olup gelecekte de Tanrı Yahve'nin kurallarına uymamaları halinde İsraillilerin, aynı yöntemle Tanrı Yahve tarafından tekrar cezalandırılacağı uyarısı yapılmaktadır.

Kral Davut'tan sonra farklı bir uygulama olarak Tanrı Yahve'nin İsraillileri birbirlerine düşürerek cezalandırdığı yeni bir dönem başlar. Tanah *(I Melahim 11:1-13)*, Kral Süleyman'ın, babası Davut gibi davranmadığını, Tanrı Yahve'yi terk ederek Sayda tanrıçası Aştoret'e, Ammon ilahı Molek'e tapınmaya başladığını ve aynı şekilde diğer ülkelerden gelen karılarının ilahlarına da tapındığını anlattıktan sonra Tanrı Yahve'nin "*… kurallarıma bilerek uymadığın için krallığı elinden alacağım… Ancak baban Davut'un hatırı için, bunu senin yaşadığın sürede değil, oğlun kral olduktan sonra yapacağım… Oğlunun elinden bütün krallığı almayacağım. Kulum Davut'un ve kendi seçtiğim Yeruşalim'in (Kudüs) hatırı için oğluna bir oymak bırakacağım*" diyerek kral soyundan gelen bir düşman olan Edomlu Hadat'ı Kral Süleyman'a karşı ayaklandırdığı anlatılır. Tanah *(II Şemuel 12:15-25; 13:1-29; 15:1-16; 16:20-22)*, benzer bir cezalandırma yönteminin Tanrı Yahve'nin hoşuna gitmeyen davranışlarda bulunan Kral Davut'a da uygulandığını ve Avşalom'un, babası Kral Davut'a karşı ayaklandığı anlatılmaktadır.

Tanrı Yahve'nin İsraillilerden suç işleyenleri akrabalarıyla cezalandırdığı bu tarz müdahaleler, sadece aile bireyleri içerisindeki kışkırtmalarla sınırlı kalmamıştır. Tanrı Yahve'nin, suç işleyen oymakların üzerine diğer oymakları saldırtarak suçluları cezalandırdığı hadiseler de anlatılmaktadır. Tanah'ın *(Şofetim 19:1-30; Şofetim 20:1-48)* anlatımına göre, Levili boyundan bir adamın cariyesine Bünyaminoğulları oymağından bazı kişiler tecavüz edip kadını öldürürler. Levilili adam, oymakların toplanıp karar almasını ister. Diğer oymaklar, Bünyaminoğullarından suçluları ister fakat Bünyaminoğulları suçluları teslim etmez ve aralarında savaş başlar. On bir oymağı püskürten Bünyaminoğulları savaşın başında galip gelir. Diğer oymaklar, Tanrı Yahve'ye danışırlar. Tanrı Yahve'nin emri ile savaş devam eder ve savaşmak için Bünyaminoğulları kenti terk edince diğer oymaklar kente saldırıp şehirdekileri kılıçtan geçirirler.

İsraillilerin Tanrı Yahve'ye sadakatle bağlı kalmayıp onu öfkelendirecek davranışlarda bulundukları dönemlerde Tanrı Yahve'nin başka uluslar eliyle veya İsraillileri birbirine düşürerek cezalandırdığını anlatan Tanah'taki hikâyelerin verdiği mesajlar, şüphesiz Tanah okuru her İsrailli üzerinde bir etki oluşturacaktır. Bu etkilenme sebebiyle oluşan algı, İsraillilerin başlarına gelen her felaketin ardından 'acaba Tanrı Yahve'yi kızdıracak ne yaptık' diyerek davranışlarını sorgulamalarına ve daha büyük felaketlerle karşılaşmamak için Tanah'ın anlatımları çerçevesinde şekillenen Tanrı Yahve'nin kurallarına bağlı kalma konusunda çok daha titiz davranmalarına neden olacaktır.

Tanrı Yahve'nin isteği doğrultusunda Bünyaminoğulları oymağının diğer oymaklar tarafından cezalandırılması olayı, İsraillilerin kendi kendilerine cezayı tatbik ettikleri ilk örnek değildir. Musa döneminde İsraillilerin, Tanrı Yahve'nin emriyle kendi kendilerine ceza uyguladıkları ve suçlu olan İsraillilerin kardeşleri tarafından öldürüldüğü anlatılır. Tanah'ın *(Şemot 32:27)* anlatımına göre buzağıya tapınan İsrailliler hakkında Tanrı Yahve, "*…Herkes kılıcını kuşansın. Ordugâhta kapı kapı dolaşarak kardeşini,*

komşusunu, yakınını öldürsün" der. Böylece, Levili oymağı tarafından İsraillilerden buzağıya tapınan 3.000 kişi kılıçtan geçirilir. İsraillilerin suçluları bizzat kendi elleriyle cezalandırmasıyla, işlenen suç sebebiyle Tanrı Yahve'nin bütün İsraillileri cezalandırması önlenmiş olmaktadır.

Tanah'ın anlatımına göre Tanrı Yahve ile İsraillilerin arasındaki ilişki asla kopmaz. Tanrı Yahve, yardımıyla desteklediği ulusunu, kurallarına uymadığı dönemlerde cezalandırmaktadır ama asla terk etmemektedir. İlk başlarda cezalandırmalar çok daha çabuk ve şiddetlidir ancak zamanla bu durum değişir. İsraillilerin Tanrı Yahve ile olan ilişkilerinde Kral Davut hatırına Tanrı Yahve'nin İsraillileri cezalandırırken bile daha merhametli olduğu yeni bir dönem başlar. Tanah'ın *(Teilim 89:30-37)* anlatımına göre bu dönemde Tanrı Yahve'nin daha affedici, merhametli ve koruyucu olmasının sebebi, Tanrı Yahve'nin Kral Davut'a söz vermiş olmasından dolayıdır. Bu dönemde Yahuda kralı Aviyam'ın yapmış olduğu bütün kötülüklere rağmen Tanrı Yahve, Kral Davut'un hatırına Yeruşalim'i terk etmemiş *(I Melahim 15:1-5)*, Kral Yehoram'ın Tanrı Yahve'nin yasaklamış olduğu şeyleri yapmış olmasına rağmen Tanrı Yahve, Davut'un hatırı için Yahuda'yı yok etmemiş *(II Melahim 8:16-19)* ve Kral Davut hatırına Kral Hizkiya'nın ömrünü on beş yıl uzatmıştır *(II Melahim 19:34; 20:6; Yeşayau 38:5)*.

Tanah'ın ilk bölümlerinde anlatılan hikâyelerde, suçluların asla affedilmediği ve suçlular cezalandırılırken, Tanrı Yahve'nin sadece suçu işleyenleri değil suçlunun çocuklarını ve hatta torunlarını bile cezalandırdığı görülür. Ancak ilerleyen bölümlerde bu uygulamanın terk edildiği hatta suçluların dahi affedildiği yeni bir döneme geçilir.

Tanah'ın ikinci kitabında *(Şemot 20:5)*, "*…Ben, ödün vermeyen Tanrı'yım. Düşmanlarım söz konusu olduğunda, babaların günahlarını çocukları, üçüncü ve dördüncü (nesil torunları) için hatırda tutarım*" denilerek, sadece suçlunun kendisinin değil suçlunun çocuklarının ve hatta torunlarının dahi ataları tarafından işlenen bu suçtan etkileneceği belirtilmektedir. Tanah yorumcuları bu metni açıklarken, 'çocuklar da düşmanlarım olarak yaşamaya devam ediyorlarsa' şartını ekleyerek konuyu açıklamaktadırlar. Tanah yorumcuları, sonraki nesillerin iradelerini kullanabilecek güçleri olmasına rağmen yine de atalarının günahkâr yaşam şeklini benimsemeleri ve kötülük yapmaya devam etmeleri hâlinde Tanah'ta ifade edilen cezalandırmanın geçerli olacağını savunmaktadırlar (Haleva, 2010, II, 225). Ancak Tanah'ta *(Devarim 23:3-5)*, "*Bir Amoni veya Moavi, Tanrının cemaatine katılamaz. Onların onuncu nesli bile Tanrının cemaatine katılamayacaktır*" denilmektedir. Ataları İsraillilerin düşmanı olduğu için Ammonluların veya Moavlıların onuncu nesline varıncaya kadar torunlarının yıllar önce yaşanan hadiselerden dolayı etkilendiği görülmektedir. Metnin devamında da *(Devarim 23:7-8)*, "*…Mısırlılardan da iğrenmeyeceksiniz. Çünkü onların ülkesinde yabancı olarak yaşadınız. Onlardan doğan üçüncü kuşak çocuklar Rab'bin topluluğuna girebilir*" denilmektedir. Bu anlatımlardan anlaşıldığı kadarıyla Tanah'a göre, sonraki nesiller atalarının eylemlerinden etkilenmektedirler.

İlerleyen dönemlerde suçun bireyselliği ilkesi benimsenerek suçluların yakınlarının cezalandırılmayacağı söylenir. Tanah'ın beşinci kitabında *(Devarim 24:16)*, "*Babalar, oğullar nedeniyle öldürülmeyecek ve oğullar da babaları nedeniyle öldürülmeyecek. Herkes kendi günahı sonucu öldürülecektir*" denilerek, suç ve cezalandırma konusundaki bireysellik vurgulanır. Ancak sonraki dönemlerde bu kuralın her zaman uygulanmadığı görülür. Tanah'ın dokuzuncu kitabında *(II Şemuel 11:1-27; 12:1-23; 16:20-22)* Kral Davut'un evli bir kadını *(Bat-Şeva)* sarayına getirtip birlikte olduğu ve kocasını *(Hititli Uriya)* cepheye gönderip ölümüne sebep olduğu anlatıldıktan sonra, Tanrı Yahve'nin bu davranışa kızdığı ve ceza olarak Kral Davut'un birlikte olduğu kadının *(Bat-Şeva)* doğurduğu çocuğun öldüğü ve Kral Davut'a karşı ayaklanan oğlunun *(Avşalom)* İsraillilerin gözü önünde babasının cariyeleriyle birlikte olduğu anlatılır.

Birilerinin işlediği suçlar sebebiyle diğer insanların cezalandırıldığı müdahale tarzında, peygamberlerin bile başkaları yüzünden cezalandırılmaktan kurtulamadıkları görülmektedir. Örneğin Tanah'ta *(Devarim 3:21-29)*, Kudüs ve Lübnan'ı görmek için Tanrı Yahve'ye yalvaran Musa peygamberin bu isteğinin İsrailliler yüzünden kabul edilmediği anlatılmaktadır. Bu olay anlatılırken, Musa peygamberin "*Ancak Tanrı, sizin yüzünüzden bana katiyetle karşı çıktı ve beni dinlemedi*" sözlerinin aktarılmış olması, İsrailliler yüzünden cezalandırılan Musa peygamber gibi önemli bir şahsiyetin dahi bu durumdan muaf tutulmadığını göstermektedir. Musa peygamberin vaat edilen topraklardan mahrum bırakılmasına neden olan suç *(Bamidbar 20:1-12)* hakkında Tanah'ta ayrıntılı açıklama yapılmaz. Tanah'ın anlatımına göre Mısırlılardan kaçarken Zin çölünde aç ve susuz kalan İsrailliler, şikâyete başlar ve eski hayatlarının çok daha iyi olduğunu savunurlar. Bunun üzerine Tanrı Yahve, Musa ve Harun'a, halkı toplayıp kayadan su çıkarmalarını emreder. Musa ve Harun söyleneni yapar. Ancak Tanah'ta *(Bamidbar 20:12)* Tanrı Yahve'nin "*…Beni kutsal kılacak şekilde Bana (gereken düzeyde) inanç oluşturmadınız… öyleyse (yemin ediyorum ki), bu toplumu, kendilerine verdiğim ülkeye (siz) getirmeyeceksiniz!*" diyerek Musa ve Harun'a öfkelendiği anlatılır. Tanah yorumcuları, kayadan su çıkarıldığını ancak Musa ve Harun'un Tanrı Yahve'nin adını, emredilen tarzda kutsayamadığını söylerler. Yorumculardan Raşi, Musa'nın yanlış kayaya yöneldiğini söylerken, Saadya Gaon, Ralbag ve Ramban ise

İsraillilerin inanç sahibi olmaları noktasında Musa ve Harun'un gerekli gayreti gösteremediğini savunurlar (Haleva, 2010, IV, 399-400). Musa'nın Kudüs'e *(Erets-Yisrael)* girmekten mahrum bırakılmasının, aslında İsraillilerin iyiliği için yapılmış bir müdahale olduğunu savunan yorumlar da vardır. Bu yoruma göre Musa, o kadar kutsaldır ki Musa'nın yaptığı bir şeyin yıkılması imkânsızdır. İsraillilerin Kudüs'e, Musa önderliğinde girmiş olmaları halinde Tapınak *(Bet-Amikdaş)* Musa tarafından inşa edilmiş olacak ve bu durumda Tapınak yıkılamaz olacaktır. Sonuç olarak İsrailliler cezalandırılmayı hak ettiklerinde, Tapınağın yıkılması gibi bir seçenek olmayacağı için tek seçenek olan İsraillilerin yok oluşu gerçekleşmiş olacaktır (Haleva, 2010, V, 65). Tanah'ın *(II Melahim 20:1-19; II Divre Ayamim 32:32,33; Yeşayau 39:1-8)* anlatımlarına göre de Tapınak *(Bet-Amikdaş)*, İsraillilerin işlediği suç sebebiyle yıkılmıştır. Bu yoruma göre suç işleyen İsraillilerin Tanrı Yahve tarafından tamamen yok edilmesini önlemek için Tanrı Yahve tarafından İsraillilerin suçlarının cezası olarak Tapınak *(Bet-Amikdaş)* yıktırılmıştır. Musa tarafından yapılmış olması halinde Tapınak yıkılamayacaktır dolayısıyla Tapınağın yıkılması seçeneğinin ortadan kalkmasını önlemek için Tanrı Yahve Musa'nın Kudüs'e girmesini engellemiştir. Sonuç olarak bu anlatımda, lütuf ve ceza olgularının iç içe girdiği ve yine İsraillilerin bekasının gözetildiği görülmektedir. Musa için bir cezalandırma olarak görülen vaat edilen topraklara girmekten mahrum bırakılmak, sonraki nesiller için bir inayet olmuştur.

Musa peygamberin Tanrı Yahve tarafından cezalandırıldığı tek olay bu değildir. Tanah'ın *(Şemot 4:24-26)* anlatımına göre Mısır'a dönerken Musa, yolda ilginç bir olay yaşar. Tanrı Yahve, Tanah'ta gerekçesi açıklanmayan bir sebepten dolayı Musa'yı öldürmek ister. Ancak Musa'nın karısının *(Sippora)*, Musa'nın oğlunu yerden bulduğu keskin bir taşla sünnet *(Berit-Mila)* ederek sünnet derisini Musa'nın ayaklarına dokundurmasıyla birlikte Tanrı Yahve, Musa'yı öldürmekten vazgeçer. Tanah yorumcularına göre Tanrı Yahve'nin Musa'yı öldürmek istemesinin nedeni, Musa'nın oğlunu vaktinde sünnet ettirmemiş olmasıdır. Musa'ya öfkelen Tanrı Yahve, cezalandırıcı meleğini yılan suretinde gönderir. Yılan, Musa'yı başından yutmaya başlar. Sippora, keskin bir taş ile oğlunu sünnet edip deriyi Musa'nın ayaklarına değdirince Tanrı Yahve, Musa'yı öldürmekten vazgeçer (Haleva, 2010, II, 36-37).

Başkalarının suçu sebebiyle, diğer insanların cezalandırılması uygulamasının sona erdirilmesi ile ilgili olarak Tanah'ın on üçüncü kitabında *(Yirmeyau 31:24-34)*, her şeyin zamanla daha iyiye gideceği vurgulandıktan sonra, "*…insanlar artık, 'Babalar koruk yedi, Çocukların dişleri kamaştı' demeyecekler. Herkes kendi suçu yüzünden ölecek… yeni bir antlaşma yapacağım günler geliyor*" denilerek, artık sadece suçlunun cezalandırılacağı günlerin yaklaşmakta olduğu söylenmektedir. Tanah'ın on dördüncü kitabında da *(Yehezkel 18:2-4)* "*Babalar koruk yedi, çocukların dişleri kamaştı diyorsunuz… Babanın canı da, çocuğun canı da benimdir. Ölecek olan, günah işleyen candır*" denilerek, sadece suçlunun cezalandırılacağı haber verilmektedir.

Tanah'ın Suç ve ceza olgusunda zamanla bir değişim gerçekleşir. İlk başlarda suç işleyen kişi, bunu kasıtlı olarak yapmış olmasa da hatta yaptığına pişman olsa da cezalandırılmaktan kurtulamazken, zamanla suçlunun kendisinin yerine, neslinin cezalandırıldığı bir döneme geçilir. Örneğin Tanah'ın sekinci kitabında *(I Şemuel 13:8-14)* İsraillilerin ilk kralı olan Saul, yedi gün boyunca beklediği Samuel peygamberin gelmemesi üzerine Filistin ordusu karşısında bozguna uğramak üzere olan halkın dağılmasını önlemek için Yakmalık Sunu kurban ritüelini bizzat kendisi başlatır. Tören başladığı esnada ortaya çıkan Samuel, Saul'un suç işlediğini söyler. Bu suç, yetkisi olmadığı halde kurban sunma suçudur. Oysa Saul'un İsraillilerin dağılmasını önlemek amacıyla yaptığı bu davranışında her hangi bir kötü niyetinin olmadığı görülmektedir. Daha sonra Tanah'ta *(I Şemuel 15:1-26)* Kral Saul'e Amalek halkına saldırması ve ele geçirdiği zaman kentte yaşayan bütün canlıları öldürmesi emrinin verildiği anlatılır. Kral Saul emri yerine getirir, kenti ele geçirir ve bütün canlıları öldürür ancak hayvanlardan en besili olanları Tanrı Yahve adına kurban edilmek üzere sağ bırakır. Bunun üzerine Samuel peygamber, Tanrı Yahve'nin Saul'un elinden krallığı alacağını ve başkasına vereceğini söyler. Saul, halka uyarak böyle bir şey yaptığını ve pişman olduğunu söyler ancak sonuç değişmez. Saul, hem krallığından hem de canından olur. Böylece krallık Saul'un neslinden alınmış olur ve krallık Davut soyuna geçer. Tanah'ın dokuzuncu kitabında *(II Şemuel 11:1-27; 12:1-15)* ise tam tersi bir durum göze çarpar. Uriya'nın ölümüne sebep olan Kral Davut'un bu davranışı Tanrı Yahve'yi kızdırır. Ancak Saul'den sonra kral olan Davut'un bu davranışı, Tanrı Yahve tarafından cezalandırılmaz ve Kral Davut'un çocukları cezalandırır ancak krallık başka bir soya verilmez.

Kral Davut sonrası dönemde Lütuf ve ceza olgusunda görülen bu değişim Tanah'ın onuncu kitabında *(I Melahim 21:1-29)* daha da belirginleşir. Yizreelli Navot'un bağına göz diken İsrail kralı Ahav, karısının *(İzebel)* teklif ettiği entrikaları kullanarak Yizreelli Navot'a Tanrı Yahve'yi inkâr ettiği iftirasını atarak onu taşlatıp öldürtür ve onun bağını haksız şekilde ele geçirir. İlyas peygamber tarafından tehdit edildikten sonra yaptığına pişman olduğunu ifade eden Ahav, elbiselerini yırtar ve oruç tutar. Kral Ahav'ın bu durumunu gören Tanrı Yahve İlyas peygambere, Ahav'ın bu davranışlarından dolayı ona sıkıntı vermeyeceğini fakat oğlu tahta geçince İsrail kralı Ahav'ın nesline sıkıntı vereceğini söyler. İsrail kralı

Ahav'ın kısmen affedilmesi, Tanah'ta suç ve ceza olgusunda, pişmanlık davranışları gösteren suçlunun affedildiği neredeyse ilk uygulamadır. Çünkü bu uygulamada, suçlu kısmen affedilmiş olmakla birlikte suç affedilmemiştir. İsrail Kralı Ahav cezalandırılmamış olmakla berber Ahav'ın işlediği suçun cezası, suçlunun nesline çektirilerek suçun cezasız kalmaması sağlanmıştır.

Kral Ahav'dan sonraki dönemlerde de suçlunun affedilip suçun affedilmemesi ve suçun cezasının suçlunun nesline çektirilmesi uygulamasına devam edildiği görülmektedir. İsrail krallarından Hizkiya'nın suçunun cezalandırılma şeklinde de aynı uygulama göze çarpar. Tanah'ın *(II Melahim 18-13-37; 19:1-37; 20:12-19)* anlatımlarına göre İsrail kralı Hizkiya, Babil'den gelen elçilere sarayın bütün odalarını gezdirir ve hazineleri gösterir. Bu davranışa öfkelen Tanrı Yahve, "*…sarayındaki her şey, atalarının bugüne kadar bütün biriktirdikleri Babil'e taşınacak. Hiçbir şey kalmayacak. Soyundan gelen bazı çocuklar alınıp götürülecek, Babil kralının sarayında hadım edilecek*" der. Yeşaya peygamber tarafından kendisine Tanrı Yahve'nin bu sözleri aktarılan Kral Hizkiya'nın, kendisine dokunulmayıp bu felaketin kendisinden sonra gerçekleştirilecek oluşuna sevindiği ve "*nasıl olsa yaşadığım sürece barış ve güvenlik olacak*" diyerek bu cezalandırma şeklinden memnun kaldığı anlatılmaktadır.

Tanah'ın suç-ceza olgusunda beliren bu değişikliğin, toplumsal yapıda gerçekleşen değişimden kaynaklandığı söylenebilir. Önceden '*Hâkimler*' tarafından yönetilen İsraillilerin '*Krallar*' tarafından yönetilmeye başlandığı bu yeni düzende, devleti yöneten hanedan yapısı ile sosyal ve dini yapıdaki kadrolaşma, dini ve idari işleri hanedanlıkların yürütmesi sonucunu doğurmuştur. Saul'un suçu sebebiyle krallığın el değiştirmesi, Davut soyuna geçmesi örneğinde olduğu gibi, suçlunun her cezalandırılışında krallık görevinin başka bir hanedanlığa devredilmesi, ciddi yönetim bozuklukları, toplumsal çözülme ve dağılma getirecektir. Bu yüzden Saul'un suçu sebebiyle neslinden krallığın alınması ve Davut nesline verilmesi gibi uygulamaların terk edilmesi gerekmiştir. Davut'un işlediği suç sebebiyle krallık başka bir hanedanlığa devredilmemiş ancak Davut nesli kısmen cezalandırılarak krallığın yine Davut neslinde kalması tercih edilmiştir. Aynı müdahale tarzı Kral Ahav ve Kral Hizkiya örneklerinde olduğu gibi devam ettirilmiştir. Tanah'ın suç-ceza olgusundaki bu müdahale tarzı, yeni bir yönetim şekli ve yeni bir toplumsal yapının ortaya çıktığı Babil sürgününe *(m.ö. 597-586)* kadar devam etmiştir.

Tanah'ta, Babil sürgünü dönemi peygamberlerinden olan Yehezkel *(m.ö. 627-570)* peygamberin kitabında *(Yehezkel 18:21-28)*, suç işleyen kişinin günah olan bütün davranışları terk edip, Tanrı Yahve'nin buyruklarına sadık bir yaşam sürdürmeye başlaması hâlinde, hem suçun hem de suçlunun tamamen affedileceğini ve suçlunun işlemiş olduğu suçların bir daha anılmayacağını söyleyerek yeni bir dönemin başladığını haber vermektedir. Babil sürgünü sonrasında, af kapısının bütün İsrailliler için ardına kadar açıldığı bu yeni dönem, Tanah'ın *(Ester 8:17; Daniel 6:26)* anlatımlarına göre, aynı zamanda Tanrı Yahve'nin evrenselleşmeye başladığı, başka uluslar tarafından da kabul gördüğü bir dönemdir.

Tanah'ta *(Ezra 6:22)*, "*…Asur Kralı'nın onlara iyi davranmasını (sağladı). İsrail'in Tanrısı, Tanrı'nın Tapınağı'nın yapım işlerinde onlara yardım etmesini sağladı*" denilerek ve yine Tanah'ta *(Ezra 7:6)* "*… Rab'bin yardımıyla kral, ona (Ezra) her istediğini verdi*" denilerek Tanrı Yahve'nin Pers kralı Artahşasta'ya müdahale ettiği ve bu sayede onun İsraillilere iyi davrandığı anlatılmaktadır. Pers Yönetiminin bu şekilde davranmasının asıl amacının Filistin bölgesinde ortaya çıkacak çatışmaları ve ayaklanmaları önlemek olduğu yorumları yapılmakla birlikte (Kurt, 2007, 184), Tanrı Yahve tarafından duygu ve düşüncelerine müdahale edilen Kralın, Ezra'yı ve Nehemya'yı Yeruşalim'in tamiri ile görevlendirdiğinin Tanah'ta anlatılıyor olması ve hatta Tanah'ta kralın Kudüs bölgesinde yaşamakta olan İsraillilerin Tanrı Yahve'nin kurallarına uygun şekilde davranmalarını sağlamaları amacıyla İsraillilerin başına Ezra ve Nehemya'yı Kudüs valisi olarak tayin ettiğinin anlatılıyor olmasının Tanah okuru üzerinde şüphesiz psikolojik ve sosyolojik etkileri olacaktır. Metinleri okuyan her İsrailli, Tanrı Yahve'nin kendilerine sadece İsrailli peygamberler, hâkimler, koenler veya krallar vasıtasıyla değil başka uluslar aracılığıyla da müdahale etmekte olduğunu düşünecek ve başka ulusların kendilerine yönelik olumlu veya olumsuz davranışlarının Tanrı Yahve'nin müdahalesi ile gerçekleşiyor olduğuna inanacaktır. Bu durumda her bir İsrailli veya İsrail toplumu, diğer toplumlardan gelen olumsuz davranışların ardından Tanrı Yahve'yi kızdıracak hangi davranışta bulunduklarını sorgulayacak veya diğer uluslardan kendilerine yönelik gerçekleşen olumlu bir davranışın kaynağını Tanrı Yahve olarak yorumlayacaktır. Tanrı Yahve'nin kendilerine tabiat unsurlarıyla veya diğer uluslarla müdahale ettiğine inanan her İsrailli, Tanrı Yahve'nin kurallarına uyma konusunda çok daha gayretli olacaktır.

Babil sürgünü sonrasında, bütün İsrailliler için af kapısının tamamen açıldığı bu dönemde, peygamber-vali formunda beliren Ezra ve Nehemya gibi karakterlerin etkisi, Perslerin son dönemlerinden Helenistik dönem başlarına kadar sürmüştür (Ehud, 2013, 187). Bu dönem, lütuf ve ceza gibi olgularda değişikliğin belirdiği bir dönem olmakla birlikte Tanah'ta en baştan beri var olagelen İsraillilerin korunması

ve kollanması olgusunun aynen devam ettiği bir dönemdir. Tanah'ta suç, ceza, yardım veya ödül gibi olgularla ilgili anlatılan hikâyelerde beliren bu müdahale tarzı, 'başka uluslar eliyle İsraillilere müdahale tarzıdır'. Tanah, Tanrı Yahve'nin bu müdahale tarzını İbrahim, İshak ve Yusuf dönemlerinden itibaren sürekli olarak yaptığını ve gelecekte de yapacağını anlatarak okurlarının algılarını şekillendirmektedir.

Sonuç

Tanah'taki lütuf ve ceza olgusu, Tanrı Yahve tarafından belirlenen kurallara uyulup uyulmaması veya onun tarafından yasaklanan bazı davranışların yapılıp yapılmaması durumlarında ortaya çıkıyor gibi görünmekle birlikte bu olguların gerçekleştiği müdahaleler incelendiğinde, Tanah'ta ifade ediliş şeklinden anlaşıldığı kadarıyla nihai amacın '*Tanrı Yahve'nin milleti*' olarak tanımlanan İsrail ulusunun neşet etmesini, gelişmesini ve varlığını devam ettirmesini sağlamayı amaçlayan tanrısal müdahalelerden oluşmaktadır. Bu tanrısal müdahaleler, çoğunlukla dolaylı yollardan gerçekleşmektedir. Tanah'ın anlatımlarına göre lütuf ve ceza olguları, Tanrı Yahve ile İsraillilerin arasındaki bir etkileşim ve iletişim şeklidir. İsraillilerin kurallara uymaları halinde tanrısal inayetle ödüllendirileceği aksi halde cezalandırılacağı inancını merkeze alan her İsrailli başarılı olduğu her girişimin Tanrı Yahve tarafından onandığını ve desteklendiğini düşünecek başarısız olduğu zaman da davranışlarını gözden geçirip Tanrı Yahve ile olan bağlarını güçlendirmeye gayret edecektir.

Tanah'ın anlatımlarından anlaşıldığı kadarıyla Tanrı Yahve, kendi ulusunu ortaya çıkartmak için Avram *(İbrahim)* ile yaptığı antlaşmadan itibaren, Avot *(Atalar)* olarak adlandırılan İbrahim, İshak ve Yakup dönemlerinde sergilediği lütuf ve ceza olguları ile İsrail milletini ortaya çıkartmayı amaçlayan müdahalelerde bulunmuş ve İsrail kabilesi oluşturulmuştur. Bu süreç, Yusuf dönemi ile sona ermiş ve Musa döneminden itibaren Tanah'ta sergilenen lütuf ve ceza olgularının etkisiyle İsrailliler kabile hayatından devlet hayatına geçmeyi başaran bir millet haline gelmiştir. Davut döneminde kendi zirvesine ulaşan bu süreç, bölünme ve ardından da dağılma belirtileri göstermiş dolayısıyla da Tanah'ın lütuf ve ceza olgusu kendisini güncellemiştir. Bütün bu sürecin tanrısal müdahaleler çerçevesinde geliştiğini ifade eden Tanah, İsraillilerin millet olma sürecinin ve gelişiminin İsraillilerin Tanrı Yahve'ye sadık kalmaları neticesinde kendilerine tanrısal bir lütuf olarak gerçekleştiğini, bölünme ve dağılma süreçlerinin de İsraillilerin yapmış olduğu olumsuz davranışlar ve Tanrı Yahve'yi terk etmelerinin ardından gerçekleştiğini ifade etmektedir. Tanah'ın anlatımları doğrultusunda oluşmuş böyle bir anlayışa sahip olan her Tanah okuru İsrailli, başarı ya da başarısızlığın sebebini kendi davranışlarına ve Tanrı Yahve ile olan ilişkilerindeki sadakate bağlayacaktır. Böylece İsrail devleti dağılsa ve İsrail milleti birbirinden uzak diyarlarda yaşamış olsa bile her İsrailli, Tanah çerçevesinde oluşmuş olan İsrail kültürüne bağlı kalacaktır. İsrail kültürü devam ettirildiği sürece İsrail milleti birbirinden kopuk olsa da varlığını sürdürebilecektir.

KAYNAKÇA

Adam, Baki (2015). *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*. İstanbul: Pınar.
Asa, Ester (2006). *Gerçeğe Yolculuk Tora ve Yahudilik Üzerine Merak Edilen Konular*. çev. İzzet Berkan ve Yosi Berkan. İstanbul: Gözlem.
Aydın, Mehmet (1995). *Hristiyan Kaynaklarına Göre Hristiyanlık*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.
Batuk, Cengiz (2006). Âdem ve Havva'nın Kitabı: Eski Ahit Apokrifasında Âdem ve Havva'nın Hayatı. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. Cilt 5. Sayı 10. ss 51-96.
Behar, Rabi Nisim (2009). *Dini Uygulama Rehberi El Gid Para El Pratikante*. çev. Mordehay Yanar. İstanbul: Gözlem.
Berkovits, Eliezer; Stephen G. Wald (2007). Talmud. *Encyclopaedia Judaica* (c. 19, ss. 469-470). Ed. Fred Skolnik. Detroit: Thomson.
Charlesworth, James H. (2005). Biblical Literature: Apocrypha and Pseudepigrapha. *Encyclopedia of Religion* (c. 2, ss. 896-905). Ed. Lindsay Jones. Detroit: Thomson.
Dosick, Rabbi Wayne (2007). *Living Judaism The Complete Guide to Jewish Belief, Tradition, and Practice*. Harper Collins e-Books. Erişim: July 2017.
Easton, M.G. (1897). *Eastons Bible Dictionary From Illustrated Bible Dictionary*. Albany: Thomas Nelson.
Ehud, Ben Zvi. (2013) Chronicles and its Reshaping of Memories of Monarchic Period Prophets: Some Observations. *Prophets, Prophecy, and Ancient Israelite Historiography* (167-188). Ed. Mark J. Boda and Lissa M. Wray Beal. Indiana: Eisenbrauns.
Erdoğan, Ömer (ts.). *Yahudilik Tarihi*. İstanbul: Kalipso.
Firestone, Reuven (2004). *Yahudiliği Anlamak İbrahim'in-Avram'ın Çocukları*. çev. Çağlayan Erendağ; Levent Kartal. İstanbul: Gözlem.
Gibson, J. C. L. (2004). *Canaanite Myths and Legends*. New York: T&T Clark.
Gordon, Cyrus H. (1961) Canaanite Mythology. *Mythologies of the Ancient World* (ss. 181-218). Ed. Samuel Noah Kramer. New York & London: Anchor Books.
Groepler, Eva (1999). *Anti-Semitizm Antik Çağdan Günümüze Yahudi Düşmanlığı Tarihi*. çev. Süheyla Kaya. İstanbul: Belge.
Haleva, Rav Naftali (2004). *Pirke Avot Bilgelerimizin Öğretileri*. İstanbul: Gözlem.
Haleva, Rav Yitshak, Rav Moşe Benveniste, Rav Yeuda Adoni, Rav İzak Alaluf, Rav Nafi Haleva, ve Rav İzak Peres. *Türkçe Çeviri ve Açıklamalarıyla Tora ve Aftara (5 cilt)*. Ed. Moşe Farsi. çev. Ester Asa; Diana Yanni. İstanbul: Gözlem.
Harbottle, Rod (2005). *Kutsal Kitap Yerler Sözlüğü*. Hristiyan Kitaplar e-Book. Erişim: Şubat 2018.
Harris, Maurice H. (1901). *Hebraic Literature Translations From The Talmud Midrashim And Kabbala*. Washington & London: M. Walter Dunne.
Hasanoğlu, Eldar. Erken Dönem Yahudi Kaynaklarına Göre Tanah'ın Kanonize Edilmesi. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. Cilt 17. Sayı 32. ss 25-48.

Irwin, Brian Paul (1999). *Baal and Yahweh in The Old Testament: a Fresh Examination of The Biblical and Extra-Biblical Data*. Toronto: St. Michael's College.
Jacops, Louis (1968). *Jewish Law*. USA: Behrman Hause.
Kurt, Ali Osman (2007). *Erken Dönem Yahudi Tarihi Yahudiliğin Mimarı Ezra*. İstanbul: IQ Kültür Sanat.
Kutsal Kitap, Tevrat, Zebur, İncil. (2009). İstanbul: Kitabı Mukaddes Yeni Yaşam.
Milne , Bruce (1995). *Tanrı Öğretisi Hristiyan İnancının El Kitabı*. çev. Levent Kınran. İstanbul: Yeni Yaşam.
Sarna, Nahum M. (2005). Biblical Literature: Hebrew Scriptures. *Encyclopedia of Religion* (c. 2, ss. 878-896). Ed. Lindsay Jones. Detroit: Thomson.
Tanyu, Hikmet (1966). Yahudiliğin Kutsal Kitapları ve Esasları İlmi İnceleme ve Tenkidi. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. Cilt 14. ss. 95-124.
Thurner, Martin (2013). Necat. *İslamiyet-Hristiyanlık Kavramları sözlüğü*. Ed. Mualla Selçuk; Halis Albayrak. Ankara: Ankara Üniversitesi.
Unterman, İsaac (1971). *The Talmud, An Analytical Guide to its History and Teachings*. New York: Bloch.
Ünal, Mustafa (1999). *Din Fenomenolojisi Tarihçe Yöntem ve Uygulama*. Kayseri: Geçit.
Warren, Harvey (2007). Torah. *Encyclopaedia Judaica* (c. 20, ss. 39-45). Ed. Fred Skolnik; Michael Berenbaum. Detroit: Thomson.
Yasdıman, Hakkı Şah (2002). *Yahudilik Üzerine Yazılar Tarihçe, Mezhep, İnanç, İbadet ve Törenler*. İzmir: İlkem.